

SÕDUR

SÕJAASJAN-
DUSE AJAKIRI
XVAASTAKÄIK

P.LUTTEIN

44

Vastutav toimetaja kol.-leitn. **V. KULAOTS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 40

Tegev toimetaja kolonelleitnant **A. LAATS**
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Kodune kõnetr. Kv. nr. 372

Väljaandja: „**SÕDUR**“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

Toimetus ja talitus:

Toompeal, Toomkooli nr. 7
Kõnetr. Kaitseväge nr. 163
Talitus avat. k. 0800—1500
Toim. kõnet. k. 0800—1500

„**SÕDURI**“ TELLIMISE HIND:

Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.

Veerandaastas 1 kr. 50 s.

Üksiknumber 20 s.

S I S U S T I K:

Meie kaitseväge traditsioone. *M. T.*
Käskude andmisest lahingus. *Kol.-ltn. H. Grabbi.*
Narva kaitsmine 1919. a. alul. *Kol.-ltn. M. Kattai.*
Baltimere blokaad a.a. 1854—1855. *R. Stokeby.*
Moodsa sõjalaevastiku koostamise alused. *E. T.*
14. üleriikliku karskuspüha puhul. *E. Kubjas.*

Kaitseväge elu.

V.O.K. avaball.
Lahksamme SMÜ suhtes.
Rootsi riik asetab mälestussamba Narva lahinguväljale.

Sõjatehnika alalt:

Detonatsioon ja selle kõrvaldamine sisemise põlemisega kõrgesurve mootorites. *Kv. len-dur ltn. A. Krüsk.*

Tagavaraväge ohvitseride elust.

Narva kaitsevägejuhid olid koos.

Juriidilised küsimused.

Sõjakirjandust.

Sport.

Male ja bridž.

Tähelepanuks väeosadele ja asutistele!

„Sõduri“ tellimise raha tasumise hõlbustamiseks palume raha sissemaksta kohalikku Eesti Panga osakonda ülekandmiseks „Sõduri“ jooksvale arvele Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 643, või maksta kohalisse postiasutusse toimetuse posti jooksvale arvele nr. 330.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

SÕDUR

XV AASTAKÄIK

Nr. 44 — 04.11.33

Meie kaitseväge traditsioone.

Traditsioon on komme, mis põlvest põlve pärandamisel on kujunenud nagu seaduseks. Traditsiooniks on kujunenud rahva need kombed, mis väljendavad tema rahvusliku omapära väärtuslikumaid omaduste väljendusvorme. Traditsioonidele ollakse uhked, neid säilitatakse armastuse ja uhkusega ja pärandatakse põlvest põlve. Nad on igale rahvale nagu edaspidise arengu vundamendiks. Mida rikkam on rahvas traditsioonelt, seda kindlam tema arengu suund ja kõrgem ka kultuur.

Erilise väärtuse omavad traditsioonid kaitsejõudude väljakujundamisel. Väärtuslikumaid kaitseväge traditsioonest enda sünniga toetuvad mõnele tema kuulsusrikkale sõjategevusele minevikus.

Noortel riikidel ja rahvastel nad puuduvad nii mõnelgi alal. Sinna hulka kuulume ka meie. Ei saa ütelda, et eesti rahval traditsioone ei oleks. Eesti rahvas on vana rahvas. Kuid tema vabas kultuurilises ja administratiivses arengus on olnud väliste mõjutuste survele ajavahemik tühemikuna võõra võimu all olemise näol, mis takistas rahval areneda kõigis iseseisvale rahvale omastes suundades. Eesti rahvas oli surutud põlluharija külaelaniku seisukorda. Sellele olukorrale vastavalt temal ei puudu traditsioonid. Kuid loomulikult puuduvad nad väga paljudel iseseisva rahva kõrgema kultuuriliste eluavaldiste aladel. Seda kuuleme sageli ja kannatame koguni riigivalitsemise traditsioonide puudumise all, ehkki nende puudumist mõnikord loetakse rahvale õnnetuseks, kuna nad sageli mässivad kammitsasse vajaliku vaba arengu. Ka meie kaitseväge on noor ja loomulikult puuduvad temal traditsioonid või on nad väga nõrgalt alles välja arenenud ning ei küüni veel avaldama sellist mõju, milline neilt on õigustatud.

Kogutud andmeil peab konstateerima, et meie kaitseväge ja tema üksikute väeüksuste

või väeliikide traditsioonest on veel varajane kõnelda — neid pole veel ehk nad on alles liiga värsked selleks, et pretendeerida traditsioonide kõrgele ja kindlale nimetusele. Nad on aga kindlasti kõigi tunnuste järele kujunemas, ehkki neid praegu veel ei märgata või ei juleta õige nimega ristida.

Meie kaitseväge sündis Vabadussõjas, selles suures eesti rahva võitluses tema iseolemise — vabaduse eest. Eesti rahva iseseisvus oli aastasadandite eest vägivaldselt, hoolimata meeletlikust ja sangarlikust võitlusest, katkestatud vastaste ülejõu poolt. Kuid vabadustungi ei suudetud kustutada, vaid ta hõõgus tulise virnaga tuha all iga eestlase hingekoldes. Vabadussõjas lõi tuli lõkkele ja pääses lõõmavaks leegiks. Ei olnud kerge vabadusvõitlus eesti rahvale, ei olnud kerge rahvast sellele õhutada, viia ja juhtida. Eesti rahvaväge pidi tõusma peaaegu ei mitte millestki. Leek tekkis ja tõusis tagajärgi andvaks, tänu eesti rahva rikkalikkude iseloomu ja kultuuri elementide olemasolule. Selles raskes kuid võidukas heitluses võidule võis pääseda ikkagi ainult rahvas, kellel küllaliselt positiivsusi. Vabadussõjas avaldunud rahva ja kaitseväge omadusist ja nende avaldusist tuleb meil algada nende elementide otsimist, mis väärsed kujunema kandvaiks traditsiooniks meie rahvale ja eriti kaitsevägele tema edaspidises kujunemises ja tagatiseks tulevaste võimalikkude kalli kodumaa kaitsemise vajaduste võitu tagavateks avaldisteks.

Uduseid vihjeid Vabadussõja traditsioonide väärtusele ja nende säilitamise vajadusele leidub Vabadussõja mälestistes siin ja seal. Samasel aga avalduvad ka õigustatud kartused, et kuni eluõigusteni jõudmiseni neil tuleb käia läbi pikk ja raskusist rikas teekond lahkevate arusaamiste ja väärhinnangute rägastikkude kaudu.

Täiesti õieti hinnati, et sõjaaegne ja rahu-

aegne kaitsevägi on hoopis kaks erinevat asja. Kui lahingud iseenesest sulatasid kokku juhtkonna sõdurkonnaga, siis rahuaegse elu nõuded ja tingimused tahtmatult eraldavad neid. Siiski üht ja teist ja isegi väga rikkalikult on meie kaitseväge traditsioonide alal kujunenud ehkki asjaosalised ise seda sageli ei märka ja ei tunnista. Ja kõik nad toetuvad Vabadussõjale. Kaitseväge traditsioonid on eraldatavad kahte erinevasse gruppi — ühelt poolt väeüksuste ja teiselt juhtkonna omad. Neid tuleb ka eraldi vaadelda. Peab alul kohe tähendama, et rohkem rõhku on pandud juhtkonna korporatsiooni traditsioonide arendamisele, kuna väeüksuste omad on rohkem kõrvale jäänud.

Materjaliks käesoleva kirjutise jaoks oli palutud andmeid kõigilt ohvitseridekogudelt nii ühe kui teise liigi traditsioonide kohta, kuid enamik vastajaid on piirdunud ainult juhtkonna omade teatamisega ja seda nähtavasti põhjusel — kas pole väeüksusel traditsioone, või õigem nad on olemas, kuid neid pole suudetud konkreetse vastusena küsimusele teadlikult traditsiooniks tunnistada. Hõlpsam oli juhtkonna traditsioonide loetlemine, sest peaaegu igas ohvitseridekogus on nad kodukorras fikseeritud; iseküsimus on, kas nad elust on välja võrsunud, või teoreetiliselt üles seatud ja käsitlema hakatud ning seega traditsiooniks alles kujunemas.

Esimesse liiki kuuluksid:

Väeosa aastapäeva pühitsemine, milleks on loetud vabadussõjaaegse eelkäija asutamise päev. Pidulikke on enamikul juhtudel referaat väeosa vabadussõjaaegsest tegevusest, kas üldülelaade või mõni lahingepisood. Tuletatakse meelde Vabadussõjas langenuid. Mõned väeosad toimivad seda erilise pidulikkusega, korraldades kas kasarmus, väljas õppeplatsil või langenute mälestusmärgi juures õhtust loendit. See sünnib harilikult piimedal ajal tõrvikute valgustusel. Langenute kohta nende nimede ettelugemisel vastab keegi „langenu N lahingus M kuupäeval“. Iga langenu nime nimetamisel kustutatakse üks tõrvik. Mitmed väeosad korraldavad aastapäevadel pidulikke jumalateenistusi, kus väeosa täies koosseisus lipu järel viiakse kirikusse. On laialiselt kombeks kujunenud aastapäeval korraldada tervele väeosale ühiseid söömaagasiid. Paljudes kohtades palutakse väeosa aastapäeva pidustustest osa võtma tagavaraväeohvitseri, kes teeninud väeosas Vabadussõja ajal ja ka neid, kes tuleviku sõjaks väeosas on ette nähtud.

Aastapäeval koostatakse ajakirja „Sõduri“ erinumbrid, kus käsitletakse väeosa sõja-

ja rahuaegset tegevust, mälestatakse langenud.

Vabariigi aastapäeval väeosad korraldavad pidulikke aktuseid, kus ettekannetes käsitletakse vabadusvõitlust.

Rahuaegsetele väeosadele on omavalitsuse ja seltskondlikkude organisatsioonide poolt annetatud lipud, mis kannavad väeosa eelkäija vabadussõjaaegse üksuse nime, kelle teenete eest lipud on annetatud. Annetajaks on enamikus selle maa või linna omavalitsuse ja seltskondlikud organisatsioonid, kus väeüksus vormeeriti Vabadussõja ajal.

Väeüksused on endale välja töötanud rinnamärgid, mis kannavad väeüksuse asutamisaegse asukoha — maa või linna — vappi ja sõjaaegse üksuse nime ning asutamise päeva. Neid kannavad nii sõjaaegsesse kui ka rahuaegsesse koosseisu kuulunud ja kuuluvad isikud.

Paljude väeosade juurde on asutatud vastava vabadussõjaaegse väeosa seltsid, kuhu liikmeina kuuluvad sõja- ja rahuaegsesse koosseisudesse kuuluvad isikud. Seltsid võtavad väeosa rahuaegseist pidulikest avaldusist elavalt osa, aidates alal hoida ja süvendada tema kasvava põlve ühendust vabadussõjaaegse üksuse ja tegelastega.

Mõnedel väeüksustel on enda traditsioonilised marsid, mida mängitakse kõigil pidulikel juhtudel.

Mitmes väeosas on kujunenud kauniks kombeks noorsõdurite pidulik vastuvõtt väeosas ja vabanemisel või üleviimisel sama sugune ärasaatmine.

Korraldatakse väeosa tervele koosseisule ühiseid jõulupuid, kus on kavas ühine jõuluõhtu söömaaeg.

Peaaegu enamik väeosasid on koostanud väeosa Vabadussõja ajaloo või selle koostamisele asunud.

Kasarmu seinasid dekoreeritakse Vabadussõja juhte ja lahingepisoodide kujutatavate maalidega ja Vabadusristi kangelaste nimes-tikega.

Peetakse väeosa albume, kus on mahutatud ülesvõtted väeosa tegevusest ja tema juhtidest, alates Vabadussõjast.

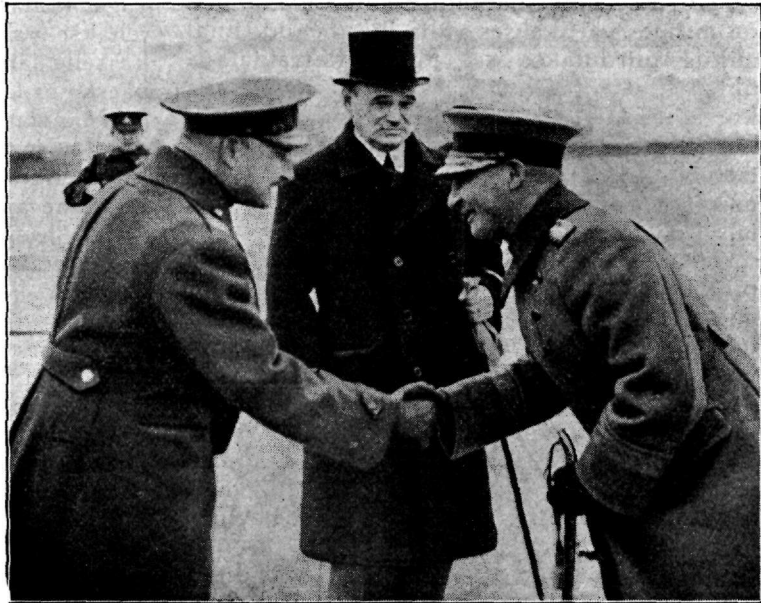
Mõni väeosa on endale kombeks võtnud vabadussõjaaegset ülemjuhatajat kindral Laidoneri ja väeosa endisi ülemaid nende sünnipäevil tervitustelegrammiga meelde tuletada. Ühes väeosas informeeritakse endist väeosa ülemat aegajalt väeosa elust ja palutakse teda kõigist pidulikest juhtudest osa võtma ning tema asukoha lähedusse peasesed teevad ohvitserid temale visiidi, tuues tervitusi väeosalt.

Nagu kirjeldatust nähtub, on väeüksustes

Soome Kaitseväge Ülemjuhataja küllastas Eestit.

25. oktoobril küllastas Soome Kaitseväge Ülemjuhataja kindral Östermann Soome presidendi adjutandi major Söderströmi saatel meie kaitseväge, tehes visiidid Riigivanemale, Kaitseministrile ja Kaitseväestaabi ülemale. Kindral tutvunes meie väeosadega Tallinna garnisonis. Pildil: kamini abi k-t. kindral J. Tõrvand pigistab kindral Östermanni kätt viimase saabumisel. Keskel Soome saadik Eestis minister P. J. Hynninen.

traditsioonide kujunemine väga laialdane ja paljusid alasid haarav. Kõik nad toetuvad Vabadussõjale, mis ka loomulik on ning nende väärtust kõrgele tõstev. Osa traditsioonest on juba üldise iseloomu omandanud, teised aga esinevad alles üksikutes väeosades. Paljud viimastest oleks väärt, et nad pääseks väeüksuste üldise tunnustamise ja maksmapanemiseni.

Ohvitseridekogude traditsioonid piirduvad enda liikmetega.

Ainult üks ohvitseride kogu pühitseb enda aastapäeva. Kogu aastapäevad jagunevad analoogiliselt väeosade aastapäevadele harilikeks ja juubeli aastapäeviks. Harilikul aastapäeval korraldatakse liikmete korraline üldkoosolek. Sel koosolekul pärast avamist kogu esimees märgib ära mitmes aastapäev, loeb ette surma läbi lahkunud liikmete nimestiku ja paneb ette neid mälestada püsti seismisega.

Juubeli aastapäeval korraldatakse peale korralise koosoleku õhtul erakorraline pidulik koosolek, millele järgneb koosviibimine ühises lauas.

Piduliku koosoleku päevakorras on:

1. koosoleku sekretäri valimine;
2. kogu eelmise piduliku koosoleku protokollil ettelugemine;
3. liikmete loendus;
4. ülevaade kogu tegevusest;
5. lõppsõna ja hümn.

Kogu esimees pärast koosoleku avamist palub koosolekut juhatama auesimehe. Sekretäriks valitakse traditsiooniliselt kogu juhatuse sekretär, kes loeb ette eelmise piduliku koosoleku protokollil. Liikmete loendusel loeb kogu esimees ette juhatuselt peetud liikmete nimestiku, millesse on kantud kogu asutamise päevast arvates. Loendusel nime hüüdmisel vastatakse: 1) kohalolejad vastavad ise „koosolekul“, 2) abiesimees vastab tegevteenistusest lahkunute eest „lahkunud kaitseväest“, surnute eest „lahkunud surmas“, lahingus langenute või lahingus saadud vigastuste järeltulijate eest „lahkunud surmas isamaa eest“ ja teistel põhjustel puudujate eest nimetab koha, kus nime-tatu asub.

Ajaloolise ülevaate kogu elust ja tegevusest annab kogu esimees, kelle ettekande lõpul austatakse surnuid püstitõusmisega.

Koosoleku lõpusõna ütleb kogu auesimees, kelle ettepanekul lauldakse ka hümn.

Ühel väeosal on kauniks kombeks kogu liikmete koosviibimisel ühises lauas tõsta esimene klaas, vanema kohalviibija algatusel, väeosa terviseks. Sellest kombest peetakse kinni nii kasiinos kui ka väljaspool.

Samas väeosas, lauldes laulu „Eestimaa, mu isamaa!“ tõustakse järsult püsti sõnade juures „truuks jääme isamaale viimse veretilgani“, lauldes neid sõnu erilisel allakriip-

sutatult, et nagu anda isamaale ikka ja ikka värskelt sõjamehelikku töotust.

Kogusse uute liikmete vastuvõtu kombed on mitmes väeüksuses välja kujunenud. Enamikus piirdatakse sel puhul korraldatava ühise koosviibimisega. Mitmes kogus aga korraldatakse selleks pidulik kogu koosolek, kus vastuvõtmine sünnib kindlaks määratud tseremoniaga. Eriti detailselt on selle tseremonii kord välja kujunenud ühes väeosas, mis järgmine:

Tegevliikme vastuvõtuks korraldatakse pidulik erakorraline koosolek ja koosviibimine ühises lauas. Erakorralist koosolekut juhatab auesimees. Päevakorras tegevliikmete vastuvõtmine. Pärast vormilist vastuvõttu kogu esimees võtab sõna ja pöördub uute liikmete poole:

„Kogu erakorraline koosolek N kuupäeval, mille otsus on kinnitatud väeosa ülemalt M kuupäeval võttis vastu kogu tegevliikmeks... (loetelu).

Kogu loodab, et tema on Teies leidnud väärilise liikme, kes kõrgel hoiab Vabariigi kaitsevää, väeosa, ohvitseridekogu ja väeliigi au ning head nime, peab pühaks väeosa, kogu ja väeliigi traditsioone ning alati enesesse sisendab raudset tahet Vabariigile antud vandetöötuse pidamiseks.“

Koosviibimisel ühises lauas pannakse ette uuele liikmele tühjendada ohvitseridekogu hõbekann jookide koostises, mille kindlaks määravad auesimees ja esimees.

Peab aga märkima, et enamikus kogudes uute liikmete kogusse astumist ei kriipsutata alla ei millegagi. Uued liikmed ei pea vajalikuks esineda kogu juhatusel või vähemalt esimehele. Nemad ei pea tarvilikuks tutvuneda kogu traditsioonide ja korraga. See on väga halb nähe meie ohvitserkonna elus. Ohvitseridekogud peaksid selle küsimuse enda südameile lähemale võtma. Mis korporatsioon või perekond see siis on viimaks, kuhu igauks võib enda pead sisse tulla ja samuti jälle lahkuda. Liikmete kogusse astumisel ja väljumisel peaks valitsema kindel kord ja ei tohiks seal puududa pidulik ilme.

Liikmete kogust lahkumist märgitakse peaaegu igalpool koosviibimisega, alates klaasi veinist kuni piduliku õhtusöögini. Tehakse vahet liikmeks olemise kestvuse järele. Mõnel pool on erand Vabadusristi kavaleridele. Paiguti on osavõtt saatmisest ja selle kulude kandmisest sunduslik kõigile kogu liikmeile. Lahkujale annetakse mingisugune mälestusese. Mõnes kogus on ese kodukorras kindlaks määratud, teisel otsustatakse seda igakord eraldi. Paljudes kogu-

des on annetatavaks esemeks kujunenud album ohvitseridekogu elust, mis tundub väga kohasena. Mälestiseseme annetamisel tehakse vahet kogus viibimise kestvuse, kui ka selle järele, kas liige lahkub üldse kaitsevääst või läheb ainult teise väeosas.

Manalasse varisenud kogu liikmete saatmiseks ja muldasängitamiseks on igalpool kujunenud kindlad kombed. Üldine on kuulamine ajalehis ja pärja asetamine kalmule. Sellele lisanduvad siin seal erandid. Kohati kuulutatakse välja kogus lein 1—2 nädalaks. Riigilipp kogu kasiinol püsib leinaasendis leina kestel. Saatmisest kalmistule võtab kogu täies koosseisus osa. Kasiinos süüdatakse küünlad leinarongi möödumisel. Väeosa aastapäeval korraldatakse kalmistul leinajumalateenistus. Surma aastapäeval kalmistatakse kalmu lilledega. Mitmed kogud kannavad matusekulud. Lähemal kogu üldkoosolekul mälestatakse lahkunut. Saadetakse leinakaarte ja kaastundmuse avaldusi lahkunu omaksetele. Väljapool garnisoni matmisel saadetakse kohale kogu esindus. Mõnes kogus talitatakse sarnaselt ka kogu liikmete perekonnaliikmete matmisel. Mõnes kogus on elavaks kõneaineks olnud ajalehis kuulutamise ja pärgade asetamise ära jätmine ja selle asemel perekonnale toetuse määramine. Mõnes kogus on asutatud matmise kassa, mida täiendatakse igakuiste kinnipidamisega liikmeilt.

Auastmes kõrgendamise leiab allakriipsutamist kindlaks kujunenud tseremoniaga ainult üksikutes kogudes. Korraldatakse liikmete koosviibimine, kus väeosa ülem ja kogu esimees kõnelevad sündmuse tähtsusest. Vanem auastmes, millesse kaaskogu liige on kõrgendatud, kinnitab kõrgendatu õlakuile auastme tunnused ja kõrgendust saanute terviseks tühjendatakse klaasid.

Kogu liikmete perekondlike sündmusi märgitakse üksikutes kogudes. Siia kuuluvad abiellumine, sünnipäev ja teenistuse tähtpäev. Abiellumise puhul tehakse kogult kingitusi väärtusliku eseme või lillekorvi näol, korraldatakse kogu arvel ühine koosviibimine või piirdatakse õnnesooviga. Sünnipäeva pühitsemisel on kindlam kord kujunenud ühes väeosas, mis on järgmine: „Kogu liikmete sünnipäevi registreerib majavanem. Hariliku sünnipäeva puhul tullakse kasiinosse omavaheliselt kokku ja õnnitletakse klaasi veiniga. Juubeli sünnipäeval (5, 10) teeb kogu mõõduka kingi ja annab väikse lunchi. Kui aga juubilar peab tähtpäeva oma kodus, siis jääb lunch ära ja kink on sel puhul veidi suurem. Samas suunas sünnib ka mujal sünnipäevade pühitsemine. Mõnes kogus ala-

Leitnant Osvald Rosenthal.

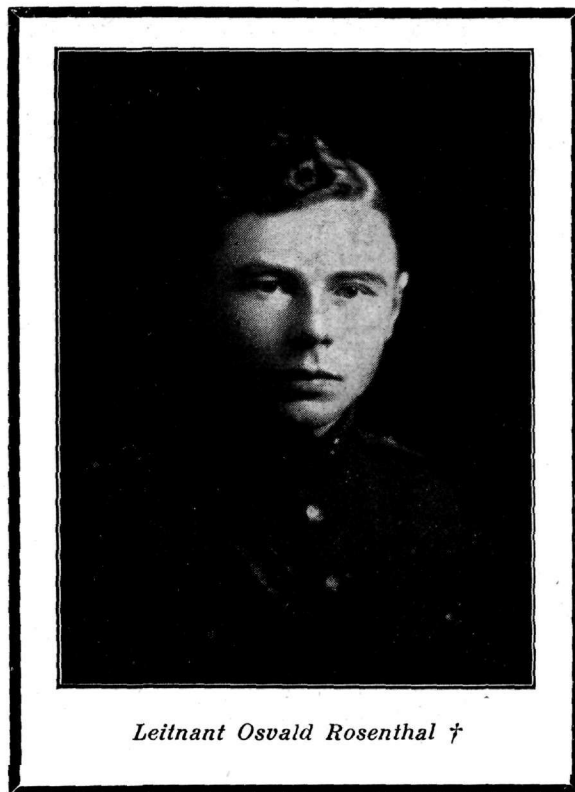
In memoriam.

20. okt. pärast lõunat tabas Sõjakooli raske õnnetus — käsigranaat surmas leitnant Osvald Rosenthali. Õpetades aspirantidele Valdeki laskeväljal lahingu-käsigranaatide käsitsemist ja pildumist, lõhkes üks granaatidest enneaegselt leitnant Rosenthali käes ja tõi talle silmapilkse surma.

Ei tahaks nagu uskuda, et Sõjakooli ohvitseride perest on jäädavalt lahkunud leitnant Osvald Rosenthal keset oma parimat ja tüsedamat meheiga. Mees, kes aastate kestel on õpetanud teistele lahingu-käsigranaatide käsitsemist, kes oma käes on hoidnud ja oma käega visanud sada-sid, võib olla isegi tuhandeid lahingu-käsigranaate ja kes viimaste käsitsemisel oli spetsialist, pidi just ise langema käsigranaadi ohvrina. Kuid nii see juhtus — oli nähtavasti tema saatus selline.

Leitnant Osvald Rosenthal sündis 21. sept. 1900. aastal Järvamaal. Üldhariduse omandas Tallinnas Vestholmi reaalgümnaasiumis. Vabadussõja ajal ja nimelt 14. apr. 1919. aastal astus sõdurina Tallinna kooliõpilaste pataljoni, kust sama aasta juulikuus läkitati Sõjakooli, mille lõpetas lipnikuna augustikuus 1920. aastal. Pärast Sõjakooli lõpetamist määrati 1. jalav.-rügementi, kus teenis seitse aastat mitmesugustel ametikohtadel. 1924. aastal lõpetas Kv. Ühendatud Õppeasutiste juures alalisväe ohvitseride kursuse ja omandas alalisväe ohvitseri kutse. Sama aasta 24. veebruaril omandas ka nooremleitnandi auastme. 1927. aasta juunikuus läkitati Kindralstaabi juurde riigikaitselise õppuse instruktore kursusele. Lõpetanud selle kursuse sama aasta augustikuus, kinnitati riigikaitselise õppuse instruktori kutses ja määrati nimetatud instruktoriga Narva linna koolidesse. 24. veebruaril 1928. aastal kõrgendati nooremleitnandist leitnandiks. Teotse riigikaitselise õppuse instruktoriga Narva linna koolides 1931. aastani, mil viidi üle teenistusse Kv. Ühendatud Õppeasutistesse ja määrati Sõjakooli 2. aspirantidekompani rühmaülemaks. Alates 1932. aasta sügisest kuni surmapäevani oli samas kompanis suusk-jalgratturite rühma ülemaks.

Selline oli lühidalt leitnant Osvald Rosenthali maine ning kõigile nähtav elukäik. Kuid temas oli ka palju seda, mida märkasid vaid vähesed,

Leitnant Osvald Rosenthal †

temale lähedalseisjad. Ta oli nimelt kõrge sise-mise väärtusega ja äärmiselt kohusetruu ohvitser. Tema hinges elutses alaliselt tugev tahe ja tuline armastus õppetöö vastu.

Leitnant Osvald Rosenthali surmaga kaotas Sõjakool oma tublima ohvitseri, Kv. Ühendatud Õppeasutiste Ohvitseridekogu — parima kaasvõitleja ja sõbra, naine ja seitsmekuised kaksikud — hea mehe ja isa.

Kuigi leitnant Osvald Rosenthal puhkab juba mullapöues, elab ta siiski edasi Sõjakooli, eriti aga 2. aspirantikompani ohvitseride hinges. Mälestus temast ei kustu iialgi.

Olgu kerge talle kodumaa muld!

J. V.

takse sünnipäevade pühitsemist 35 aastast. Teisal sünnipäevil üle 40-aasta ja vanematele ohvitseridele teeb visiidi koju kogu esimees. Lennuväekogudes märgitakse traditsiooniliselt kaasvõitlejate 10, 20 ja 25 a. lenduri või lendurvaatleja kutses viibimise tähtpäevi aadressiga. Näiteks ühes kogus 10 a. juubelil annetakse aadress hõbe kaunistustega ja 20 a. juubelil kuld kaunistustega.

Peale selle on traditsiooniliseks kujunenud uue-aasta vastuvõtul, jõuluil ja mõnel teisel tähtpäeval, mis harilikult pühitsetakse

ühise söömaajaga, kas ohvitseride enda keskel või perekondadega koos. Uue-aasta vastuvõtuks on V.O.K. juhatus määranud korra, millest ka kinni peetakse, see on — koosviibimine, tervitus kogu auesimehelt aastavahetusel ja vastastikune õnnitlemine. Sealjuures on loobutud kodustest visiitidest uue-aasta päeval. Jõulul korraldatakse jõulupuid ka siinodes. Mitmes kogus korraldatakse aegajalt ühiseid lõuna- ja õhtusöömaage, mille eesmärgiks on tihendada sidet liikmete vahel.

Väga mitmed kogud enda tegevuse fiksee-

rimiseks peavad kroonikaid, mis kodukor-
dades on nähtud ette. Samuti kogu elu jääd-
vustamiseks peetakse albume. Üks, kuhu
mahutatakse sisse kronoloogilises järjekor-
ras kõigi kogu liikmete pildid; selle albumi
kaasas käib harilikult raamat, kuhu lühidalt
ja kindla vormi järele kantakse sisse liikmete
elulood. Kroonika lisana korraldatakse teine
album, kuhu mahutatakse ülesvõtted kogu ja
väeosa elust.

Mõnel kogul on kuldraamat, kuhu kõr-
ged külalised väeosa külastamisel kirjutavad
nimed. Sama teevad kogu liikmed ja külali-
sed mõningatel pidulikkudel juhtudel. Üksi-
kutel kogudel on traditsioonilised kannud,
millest juuakse pidulikkudel juhtudel, kui on
aastapäevad, liikmete vastuvõtt, nende lah-
kumine ja kõrgendamised.

On püüdeid traditsiooniliseks kujundada
läbikäimisi naaberkogudega. Üks kogu on
endale valinud vennaskogu neist väeosadest,
kellega temal olnud lähemaid suhteid kas
Vabadussõja ajal või hiljem. Selle koguga
hoitakse kontakt alal ja süvendatakse seda,
saates tähtpäevil tervitusi ja aegajalt ka esi-
dusi. Teine kogu on läheda kontakti loo-
nud sama garnisoni teise koguga, oma väe-
liigi teiste kogudega ja oma väeosa allohvit-
seridekoguga.

Erilise tähelepanu osaliseks on kujunenud
suhete loomine ja alalhoidmine kogudel ta-
gavaraväeohvitseridega. Kui seni oli küsi-
mus kohaliku ilmega, siis sektsioonide asuta-
misega on tema kujunenud ülekaitsväeli-
seks. See on tervitatav.

Kokkuvõttena peab märkima, et tradit-
sioone hinnatakse ja nende loomine ohvitse-
ridekogudes on haaranud peaaegu kõiki või-
malikke avaldusvõimalusi. Kuid nad pole
levinud ühetasaselt. On kogusid, kus väga
suure järjekindluse ja andumusega töötatakse
nende elluviimisel, teisal aga on kohatav veel
suur ükskõiksus. Silmapaistev on, et rivi
väeüksuste kogudes on rohkem traditsioone
ja nad on rohkem ellu pääsenud. Traditsioo-
nide külluse ja väärtuse mõttes esikohal sam-
muvad suurtüki-, ratsa- ja lennuvägi. Erili-
selt kriipsutaksin alla 7. rügemendi, 2. ja 5.
suurtükiväegruppide, Aegnasaare, 1. soomus-
rongirügemendi ja 2. pataljoni ohvitseride-
kogusid.

Nõrgalt on traditsioonid välja kujunenud
asutistes, mille järelduel seal ei tundu ka
olema üksmeelset ohvitseride peret. Sageli
on ju asutiste kogud liitkogud, kus olukor-
rast olenevalt on võimatu ohvitseridekogus
saavutada seda üksmeelt, mis on mõeldav ja
on kujunenud rivi väeosades.

Käesoleva kirjutise ülesanne oli esile tõsta
traditsioonide tähtsust ja väärtust väeosades
ja ohvitseridekogudes. See on küsimus, mille
üle juureldakse kõigi riikide kaitsevægedes,
nagu see on selgunud varemalt „Sõduri“ ja
ka teiste riikide sõjateaduslikkude ajakirjade
kirjutistest lähemas minevikus. Teine ees-
märk oli anda ülevaade meie väeosades ja
ohvitseridekogudes valitsevatest traditsiooni-
dest eeskju võtmiseks.

M. T.

Käskude andmisest lahingus.

Kolonelleitnant H. Grabbi.

Vægede juhtimise alast lahingus ühe täht-
sa ja lahutamatu osa moodustavad käsud.
Käsus juht väljendab oma otsuse. Viimane
on juhi tähtsamaks tegevuseks, tema loomine-
guks, mille eest ta kannab ka täiel määral
vastutust.

Otsusest hea ja nõuetekohase käsu kujun-
damine nõuab aga vilumust. Õige sageli ilm-
neb selline nähe, et juhile, kes päris õieti
suudab hinnata olukorda ja võtta õige ra-
huldavaid otsuseid, valmistab siiski raskusi
käskude kiire ja küpsel kujul andmine.
Täpsa, võimalikult lühikese ja selge käsu
asemel, nagu seda nõuab LE § 100, kujuneb
mingisugune sõnarohke seletus ja jutustus

suulise käsuna, või selgusetu, laialivalguv kir-
jalik käsk.

Heade käskude andmise oskuse omanda-
mine nõuab järjekindlat tööd ja harjutamist
rahuajal. Selliste harjutuste läbiviimine peab
teostuma rööbiti juhtimisharjutustega. On
arusaadav, et juhtimisharjutuste ajal kaardil
on kaunis raske täpsalt igas olukorras
esile tuua neid tegureid, millel sageli kaa-
luv tähtsus käskude kujunemise üksikasja-
dele. Niisuguste teguritena esinevad käsu
valmimise aja arvestus, käsu edasiandmise
võimalused, need toimingud ja ülesanded,
mis käsu andjal või koostajal täita peale aru-
tuseloleva käsu, alluvate iseloom ning tegu-

Leitnant Aleksander Lahke.

In memoriam.

22. oktoobril s. a. suri Kaitseväe Keskaiglas pika, vaevarikka haiguse järele 5. üksiku jalav. -pataljoni leitnant Aleksander Ado p. L a h k e.

Leitnant A. Lahke sündis Saaremaal Kogula vallas 4. oktoobril 1903. aastal. Üldhariduse omandas Saaremaa Ühisgümnaasiumis Kuresaases. Kaitseväeteenistusse astus 6. aprillil 1925. a. ja lõpetas aspirandina Sõjakooli 4. märtsil 1926. a. Lipnikuks ülendati 30. septembril 1926. a., arvates teenistusse 5. jalaväerügementi. Lõpetas alalisväe ohvitseride kursuse 16. juunil 1927. a. ja sama aasta sügisel ülendati ta nooremleitnandiks. Leitnandi auastmes 24. veebruarist 1932. a. Kogu teenistuse ohvitserina on ta olnud 5. rügemendis töötades hulga aastaid rügemendi kohtuasjaajajana ja ka adjutandi kohustetäitjana. Perekonnaseisult abielus.

Leitnant Lahke surmaga on kaitsevägi kaotanud ühe noore lootustäratava juhi ja väeosa andeka edasipüüdja ohvitseri, kes alati täie innu ja raugemata tahtejõuga ning armastusega pühendas end temale nii südameligi olnud elukutsele.

Alati kohusetruu omis ülesannetes näitas ta üles suurt algatust, mida soodustas tema kiire ja asjalik otsustusvõime, mispärast tema poolt võetud seisukohtade ja arvamustega arvestasid tema ülemad ja kaasteenijad. Saarlasele omase visaduse ja järjekindlusega võitis ta kõik teenistusraskused, selleks aitas kaasa temale omane huumoriküllus, millega ta raskeid hetkeid suutis mõjutada kaasteenijaid.

Teenistusest vabal ajal harrastas ta laskesporti ja tegeles fotoasjandusega, saates vääriliku kaastööd „Sõdurile“. Mitmekülgse ja huvitava inimesena oli leitnant Lahke ka seltskonnas alati teretunud ja hinnatav kui hingeline inimene.

Veel enne haigestumist pidi teda kui edasipüüdjat ja tunnustatud ohvitseri läkitatama mõnesuguste praktiliste kogemuste omandamiseks Kaitsevägede staapi, mis jäi aga teostamata.

Kadunud leitnant A. Lahke oli armastatud ja lugupeetud kaasteenijate poolt kui tubli ohvitser

Leitnant Aleksander Lahke †

ja parim sõber, kes võitis endale oma isikuga kõikjal suurt poolehoidu.

Noore elujõulise ohvitseri surm parimas meheas on suureks kurbuseks kaasvõitlejatele ja omastele, kes tema peale suuri lootusi rajasid.

Mälestused temast püsivad aga kestvalt kaasteenijate ja kõikide nende keskel, kel on olnud kokkupuutumist meie õilsahingelise sõbraga.

Puhka rahu, sa paljukannatanud kaasvõitleja!

Olgu sulle kerge kodumaa muld! F. B.

võime jne. Igatahes on rida asjaolusid, mis võivad mõjustada käsu kujundamist nii või teisiti, ja nende arvestamine olukorras, kus puuduvad otsesed täitjad, võib jääda üheks külgseks.

Kuid ühtlasi on ka selge, et juhtkonna ettevalmistamisel lahingtegevuseks peame ka väärilist tähelepanu pöörama käskude andmisele, niihästi nende sisulisele, kui vormilisele küljele. Käsikäes taktikalise mõtlemisviisi arendamisega peab teostuma ka käskude sisulise külje korrigeerimine ja tehniline viimistlemine. Juhtimisharjutuste kestvus pikeneb kahtlematult selle läbi, sest otsuste kujunemise protsessi jälgimise kõrval

tuleb juhtidel lasta anda ka vastav kindlakujuline käsk, seda parandada ja siis lasta korrata. See kõik aga nõuab aega. Selleks vajalikku ajakulu peame arvestama, kui tahame saavutada häid tagajärgi käskude andmise alal.

Vaatleme nüüd neid üksikuid nõudeid, mida meie LE esitab käskudele.

Käsk peab olema õigeaegne. On ju täitsa arusaadav, et lahinguolukorras omab tähtsuse ja väärtuse ainult selline käsk, mis on antud õigeaegselt. Sellejuures õigeaegsuse all ei tule mõista ainult seda ajaarvestust, et käsk jõuaks alluvale kätte enne tegevuse algust. Niisugune arvestus oleks

ühikülgnene. Tähtis on veel see asjaolu, mida meie võiksime nimetada „käsutäitmiselise asumiseks vajalikud eeltingimused“.

Nimelt ka alluv juht vajab aega otsustamiseks ning võetud otsuse elluviimiseks vastavate korralduste ja käskudega. Viimaste tulemuseks on rida toiminguid ja tegevusi alluvates üksustes, mis kõik on seotud teatud ajakuluga. Mida enam teatud lahingülesanne enne täitmise algust nõuab selliseid eeltegevusi (juhi isiklik luure, osade lähtelise aluse asumine, side loomine, varustamine jne.), seda suurem peab ka olema ajavahe mik käsutäitmiselise ja tegevuse algamise momendi vahel. Samuti, mida suuremale üksusele käsk antakse, seda enam on „täitmisele asumiseks vajalikke eeltingimusi“ ja seda varem peab ta kätte jõudma juhile.

Tegelikus elus tavaliselt ajaarvestus käsu andmisel kipub kujunema täitjate kahjuks, s. o. käsu andmisele järgneb põhjendamatu lootus kiirele ja korralikule tegevusele. Ainult teadmine, et käsk on antud, ei tohi rahuldada juhti. Tuleb mõelda veel sellele, et käsk oleks antud õigeaegselt. Teatud olukordis tegevuse õigeaegset algamist soodustavad eelkäsud, mis võimaldavad alata ülesande täitmiseks vajalikkude eeltöödega. (LE § 101.)

Käsk peab olema täppis. Käsu redaktsioon või väljendusviis ei tohi sisaldada ebamääraseid mõisteid, mis võimaldavad alluvale saadud käsust valesi või teisiti arusaamist. Võimalikult konkreetne ja kindel käsutusviis on täpsa käsu aluseks. Peale täpsa ülesande alluv peab ka täpsalt teadma, kus ja millal temale juurdeantud osad lähevad tema käsutusse, missugust tuletoetust ta saab, kuhu nimelt, millal jne. Samuti tuleb hoiduda ebatäpsate sõnade eest, nagu „püüda“, „katsuge ehk saate“, „enam paremale“ jne., milledele tähelepanu juhib ka LE § 104.

Käsk peab olema võimalikult lühike. Selle nõude alal on käsud viimasel ajal üle elanud teatud muudatusi, mis tingitud nii mitmestki asjaolust. Enne Maailmasõda nõuti peaaegu kõikjal äärmiselt lühikesi käski. Esirinnas sel alal sammus siiski Sakamaa. Maailmasõjas aga peagi ilmnis teine äärmus — käsud paisusid ja muutusid pikkadeks. Kas see oli ainult mingisugune taheline nähe, mingisugune soov palju rääkida, käskida ja palju kirjutada? Ei. Pikkade, ütlemise isegi äärmiselt pikkade käskude tekkimine Maailmasõjas ja nende osaline leving ka pärast sõda, on suurel määral seletatav nende erinevate tingimustega, selle omapä-

rased positsioonisõja olukorraga, milles nad tekkisid. Mitmesuguste võitlusvahendite arvu kasvas. Lahing nõudis pikaajalist ettevalmistust, äärmist metoodilikkust ja relvliikide tegevuse täpsat kokkukõlastamist. Lahingukorrad muutusid, kaldudes ikka enam ja enam hajumisele. Tekkis vajadus täpsamalt suunata ka vähemaid üksusi. Need olid tegurid, mis paratamatult paisutasid käske. Ja aega nende koostamiseks jätkus!

Ka Maailmasõjale järgnevatel rahuaja aastatel võisime veel märgata kalduvust harrastada positsioonisõja ajajärgule sarnanevate käskude andmist. Endised kogemused olid veel liialt värsked. Kuid positsioonisõja „uim“ ja muljed kadusid, nad suruti kõrvale, andes järkjärgult maad lahingutegevuse uurimusele manööversõja olukorras. Viimastel aastatel on jälle kõik riigid üle läinud lühikeste käskude vajaduse rõhutamisele ja püüvad ka seda järjekindlalt läbi viia juhtkonna väljaõppes. Leida sel alal suurt, olulist vahet käskude ulatuses, on raske. Erinevused on enam sisulised, tingituna lahingdoktriinist.

Võrreldes kaasajal lühikesteks tunnustatud käske nende käskudega, mis anti enne Maailmasõda analoogilise olukorra kohta, selgub, et nad üldiselt on siiski pikemad viimastest. See on ka arusaadav. Uute, varemalt puudunud võitlusvahendite tegevusse rakendamine ja vajaliku koostöö saavutamise relvliikide vahel, need on tegurid, mis tingivad vastavaid korraldusi, täiendavat sõnastust.

Ka meie peame püüdma juhtide taktikalisel väljaõppel täita seda LE nõuet, mis rõhutab lühikeste käskude vajadust, vastasel korral patustame selle olukorra ja nende tingimuste vastu, milledest tõenäoliselt saavad sõltuma meie lahingkäsud. Anda aga mingisugust kindlat mõõdupuud, mis kõlvuline selleks, et ütelda kui pikk üks käsk peab olema — on võimatu. Küsimus on täiel määral relatiivne, sest on rida tegureid, millel, olenevalt olukorrast, kaaluv tähtsus käsu kujundamisele, tema sõnastuse pikkusele.

Vaatleme veidi lähemalt neid asjaolusid, mis mõjustavad käskude andmist ja kuidas vabaneda „liiglihast“ käskudes.

Kui rahuajal peame õpetama seda, mis vajalik sõjas, siis sõjas tuleb käskida seda ja ainult seda, mida alluv peab teadma, et ülesseatud eesmärgi saavutamiseks teotseda iseseisvalt, kuid vastavalt vanema juhi ideedele. Sellest tingituna tuleb erilist rõhku panna oma üldotsuse ja sellest sõltuva alluva juhi ülesande väljendamisele, mis moodustavad käsu põhialuse. Al-

luva ülesanne olgu küllalt täpsalt sõnastatud ja väljendagu käsuaandja selget ja kindlat tahtet. Ülesande täitmise viisi kohta tuleb aga alluvale jätta tegevusvabadus. Igasugused oletused, põhjendused ja täitmise üksikasjad on üleliigsed ja halvavad alluva iseseisvust ning algatusvõimet teotsemisel. On õige, et lahingus juht peab püüdma võimalikult kaua gemale ette näha sündmuste arenemist, kuid liiga varajane palju ette käsutamine on halb tegevus. Lahinguolukorra muutlikkus, sündmuste arenemine vastupidiselt meie oletustele ja ootustele, need on tegurid, mis võivad muuta ja tühistada meie ettekäsituse. Üldiselt tuleb kinni pidada põhimõttest: mida väiksemale üksusele käsk antakse, seda vähem on see ajaliselt maksev ja seda vähem tuleb sellise käsuga kindlaks määrata edaspidist tegevust.

Ülesanne võib leida ainult siis hea ja selge väljenduse, kui käsuaandjal endal on selge, kuidas ta kavatsseb teotseda ja mida ta sel alal nõuab alluvalt.

Kõigi selle kordamine käsus, mis esineb igas olukorras kui vastavate eeskirjade nõuete kohane tegevus, on üleliigne, on „liig- liha“. Igasugused väljendused, nagu: „moondada igakülgsest“, „gaasikaitse individuaalne“, „teateid saata kokkupuutel vastasega“ jne. — on üleliigsed ja koormavad ainult käsku. Seda põhimõtet rõhutavad ka LE §§ 49, 84, 107 jne. Kui juhil on tarvilik teha mingisuguseid erikorraldusi moondamiseks, õhukaitseks või gaasikaitseks, siis tehku ta seda juba konkreetse, aga mitte üldlausetega.

Samasuguse „liiglihana“ väekoondiste operatsioonides esinevad kõik üksikasjalikud korraldused lennuväele ja teistele luureorganitele, side- ja õhukaitse osadele, pioneeridele kindlustustööde alal, sest nende teotsemise ja teostamise üksikasjad ei ole olulise tähtsusega kõigile. Küll aga paisutavad nad käske, koormavad lugejaid, nõuavad ajakulu käsu koostamisel ja võivad seega põhjustada operatsioonide hilinemise. Kõik niisugused küsimused tuleb lahendada üksikasjades vastavate erikäskudega (LE § 102).

Käsu pikkus oleneb ka sellest, millisele üksusele on käsk antud. Ei saa võrrelda brigaadi või väeosa käsku pikkuselt näit. rühma käsuga. Väekoondisele või väeosale antud käsku võime kokku suruda ainult teatud piirini, kui tahame kinni pidada põhimõttest, et käsk ei anta ainult jalaväele, vaid käsuga tuleb tagada ka kõigi väeliikide vaheline koostöö. (On arusaadav, et koostöö

saavutamine pole mõeldav ainult käsuga, vaid viimane on üks abinõudest koostöö tagamiseks.) Rühma lahingusse saatmiseks on aga vaja enam isiklikku juhtimist ja eeskujut, kui üksikasjalikku pikka käsku.

Teiseks, ka ühele ja samale väeosale või üksusele antud käsu pikkus ja üksikasjalik sõnastus oleneb sellest, millises lahingulolukorras see teostub. Kõige suuremaks vaenlaseks ja vastaseks pikkadele käskudele lahingus on aeg. Pika käsuga seoses olev ajakulu, nii käsuaandjal kui saajal, võib muuta ka kõige ideaalsema käsu asjatuks, nagu nägime juba eespool, rääkides käskude õigeaegsusest. Seepärast on ka arusaadav, et mida selgusetum on olukord, mida kiiremalt tuleb teotseda ja mida kiiremalt arenevad sündmused, seda lühemaks peavad kujunema käsud. Eriti kohtamislahingus, kus ka väekoondise ülema käsk kujuneb väga kokkukurutuks ja vastasegi suuliseks. Kohtamislahingu algades ei saa meie kõneleda veel relvliikide vahelisest üksikasjalikust koostööst väekoondise raamides. Lahingu arenedes ja olukorra selginedes, kujunevad alles üksikasjad. Otsuse aga juht peab võtma kiirelt ja kiirelt andma käsu.

Kohtamislahingu äärmiselt kokkukurutud käsu kõrval võime aga näha sama väekoondise või väeosa käsku teissugusel kujul kallaletungil kaitsele asunud ja end kindlustanud vastasele. Niisuguses olukorras antud käsk on kahtlematult pikem, üksikasjalikum, sest kallaletungi meetoodiliseks läbiviimiseks on vaja ka vastavaid ja enam üksikasjalikke korraldusi. Ka kaitsele asumise käsk ühele ja samale üksusele on erinev, olenevalt sellest, kas asume kaitsele vastase survele või teostame plaanikindlat kaitset.

Käsu sõnastusele avaldab teatud määralt mõju ka see isik, kellele käsk antakse. Niisugusest, vaatamata kõigile püüetele kasvatada juba rahuajal ühtlase mõtteviisiga ja teadmistelt ühtlase tasapinnaga juhte, iga isiku juures jääb püsima tema omapära, tema iseloom ja temperament. Need sageli väga positiivsed omadused avalduvad lahingus aga erinevalt. Isik A ei sarnane B-le. Sellest tingituna võib osutada vajalikuks pidurdamiseks käsuga ühe juhi liigset optimismi, impulsiivset temperamendi, kuna teist aga peame „kannusutama“ käsuga tegevusele.

Veel enamgi. Juba mobilisatsiooni esimestel päevadel rahuaegne kaitsevõime täiendub arvuka reservjuhtide perega, kes peagi astuvad lahingusse. Siin astuvad tegevusse juba oma teadmistelt erineva ettevalmistusega juhid, kellele ühine tegevus peab aga

olema võimalikult homogeenne ja kokkuliitunud, et saavutada väarikaid tulemusi lahingus. Kas võime siin loota seda, et sõja esimestel päevadel oleks mõeldav edukas juhtimine igakord sarnaste käskudega, mida rahuajal loeme eeskujulikkudeks ja küllaldas- teks? Arvan, et ei. See oleks asjata optimism. Sellele küsimusele suhtutakse õige skeptiliselt ka neis riikides, kus võimalused reservjuhtide ettevalmistuse alal on vast paremad kui meil. Võitlus vastase soos- musjõududega, igasugused purustustööd, üksikute relvliikide kokkukõlastatud tegevus ja koostöö naabritega on paratamatud tõsi- asjad ja ühtlasi ka asjaolud, millede otstarbe- kohaseks lahenduseks tuleb anda vast pike- maid ja üksikasjalikumaid käskke, kui meie seda ise tahaksime, või õigeks loeme teis- suguses olukorras.

Seega kokkuvõttes meie näeme, et on rida tegureid ja asjaolusid, millel mõõduandev tähtsus käskude andmisele, ja olenevalt olu- korrast, mõjustavad nende pikkust. Peale üldise põhimõtte „võimalikult lühike“, puudub nende hindamisel kindel mõõ- dupuu.

Kas üld- või üksikkäsud?

LE § 102 on öeldud: „väekoondise üld- ehk operatiivkäsk antakse igal juhul, kui seda võimaldab olukord“. See on üldkäsu tähtsuse rõhutamine, kuid sellest ilmneb ka, et mitte igakord väekoondis ei saa juhtida alluvate tegevust üldkäsuaga, vaid peab seda paratamatult tegema üksikkäskudega. Lahingus sündmused arenevad sageli kiirelt ja korrapäratult nii ajas kui ruumis. Ajal, kui üks alluv üksus täidab vanemalt juhilt saa- dud ülesannet, võib olukord teise alluva üksuse juures olla täielikult muutunud, mis nõuab uut otsust ja tegevust. Kõigist sellis- test sündmustest rindel saabuvad alluvailt teatiseid vanemale juhile. Teatiste juurde- vool rindelt juhile sunnib viimast neile rea- geerima ühel või teisel viisil, tekib vajadus käskude äravooluks juhilt alluvaile. Need käsud peavad olema kokkukõlas arenevate sündmustega ja sisaldama endas tavaliselt teatud üksuse ainuülesande. Äraoota- mine, mil võimalus avaneb anda kõigile allu- vaile ühist üldkäsku, oleks niisuguses olu- korras vale arusaamine juhtimisest. Seda mitte ainult väekoondises. Ka väeosas ja jalaväe vähemates üksustes olukord võib nõuda üksikkäskude andmist. Näiteks koh- tamislahingus, eriti aga taandumisel, kus al- luvatel osadel on täita rida erinevaid üles- andeid, millede teostamisele tuleb asuda vii- bimatult.

Juhtide tegevuses rahuajal, nii taktikaliste ülesannete lahendamisel kaardil, maastikul kui ka manöövril, võime märgata liigset kalduvust üldkäskude andmisele. Kahtle- matult on see viga. Tingitud näib see olema sellest, et üldkäsu andmine tundub kerge- mana, kuna sellega saab lahendada korraga kõik vajalikud küsimused. Arvestada aga üksikasjalikult kõige korralduste ja käskude andmise tähtsuse järjekorda, selleks vajalik- ku aega ja käsu edasiandmise võimalusi, on palju tülikam ja väheste kogemustega juhile ka palju raskem, eriti olukorras, kus puudu- vad tegelikud täitjad. Väljaõppel tuleks aga sellele küsimusele pöörata väarikat tähele- panu.

Kui üksikkäsud on antud, kas on vaja siis veel üldkäsku? Ei, mitte igakord, sest see võib osutada asjatuks kordamiseks. Tu- leb eelistada täiendavaid üksikkäskke, aga mitte kordavaid üldkäskke. Sündmused are- nevad, tekivad uued olukorrad, uued vaja- dused, mis nõuavad omakorda tööd ja tege- vust juhtidelt. Viimaste tegevusse rakenda- mine ainult tagantjärele antavate üldkäskude kirjutamiseks poleks õige ega ajaloo seisus- kohast lubatav. Küll aga juhtudel, kui esi- algsed üksikkäsud on liialt kokkusurutud, ajutise iseloomuga ja nõuavad täiendavaid üksikasju, on üldkäsu andmine mõõdapäase- matu nähe. Ka juhtudel, kui tegevus, mille aluseks olid üksikkäsud, on veel arenemisel, võib aja ja vastava tööjõu olemasolul üldise tegevuse koordineerimiseks järgneda üld- käsk. Teatud juhtudel üldkäsk nõuab käsu koostajalt isegi vähem aega kui rida üksik- käskke, milledes kordamised olukorrast (and- med vastasest ja oma vägedest) paratamatud.

Üksikkäskude tähtsuse ja vajaduse rõhu- tamisel meie peame meeletama seda, et nen- de andmisel ei kujuneks selline nähe ja pahe, kus juht, püüdes reageerida iga üksikule sündmusele, laskub üksikasjadesse ja kaotab silmist üldpildi ja eesmärgi.

Kas kirjalik või suuline käsk? Kirjalikul käsul, võrreldes suulise käsuga, on teatud positiivsed küljed. Ta on selgem, või- maldab süvenemist ja uuesti lugemist, mille tagajärjel vähenevad võimalikud lahkava- mised ja arusaamatused. Kirjalikud käsud kergendavad ühtlasi sõjaajaloolist tööd. Nen- de hüvede kõrval peame ära märkima ka tea- tud pahesid. Nad nõuavad enam aega ja tööjõudu koostamisel, ei kõrvalda siiski kõiki võimalikke arusaamatusi, millest tingi- tud võib olla vajadus täiendavate selgituste andmiseks, mis aga osutub raskemaks kui suuliste käskude andmisel.

Puht teoreetiliselt on kirjalikud käsud paremad kui suulised. Kuid nende andmisega ühenduses olev ajakulu ja töö sunnivad eelistama suulisi käsked alates pataljoni ülemast ja allapoole. Väikestes üksustes kõigepealt puudub vastav organ — staap, töö tehniliseks täitmiseks, ja teiseks, kaugused juhi ja alluvate vahel on tavaliselt veel sellised, mis võimaldavad juhtide vahetut kokkusaamist. Kui võime kõneleda kirjalikkude käskude hilinemisest väekoondistes, siis seda enam peaks sel alal raskusi olema väikestes üksustes. Sellepärast on ka arusaadav, miks LE § 103 nõuab, et „väeosa ülem ja temast kõrgemad juhid annavad oma käsud harilikult kirjalikult“. LE sama § nõuab veel, et suulised või telefoniteel saadud käsu sisu ja andmise aeg kirjutatakse üles lühidalt, kusjuures ülesanne märgitakse sõnasõnalt. Sellejuures tuleks ära märkida täiendavalt veel seda, et pataljoni ülemalt ja temast kõrgematelt juhtidelt antud suulistest käskudest peaks jääma ka käsuandjale teatud kirjalik jälg, ühel või teisel kujul, olenematult sellest, kas seda käsku on vaja enam edasi saata või mitte.

LE viimane nõue käskude andmise alal on selgus. Sellejuures on täitsa loomulik ja arusaadav, et selget käsku võib anda kõigepealt siis, kui käsuandjal endal selge on, mida ta nõuab ja tahab. Eksimus sellise algnõude vastu võib endaga paratamatult kaasa tuua selgusetu ja laialivalguva tõlgitsemise alluvate juures. Teiseks on nõutav ka oskus ja vastav kogemus oma tahte selgeks väljenduseks. Keeleliselt peab välja kujunema teatud käsutusstiil, mis on aluseks redaktsiooni täiusele kirjalikus käsus ja takistamatule ning siduvale sõnastusele suulises käsus.

Kõigi nende nõuetekohaste heade käskude andmise eeltingimuseks on juhtide pinev ja intensiivne töö juhtimise alal rahuajal. Selle töö juures ei tohi aga kalduda šablooni. Igasugune šabloon, trafaret, aheldab loomingut; viimast nõuab aga lahing ja juhtimine. Tegelik elu ja olude vajadustele tuginev mõtteviis ja tegevus peavad kõrgemal seisma šabloonist.

Narva kaitsmine 1919. aasta alul.*)

3. Kaitse iseloomustus 1. diviisi rindel.

a) Meie jõudude jaotus ja kaitsetingimused.

Eespool kirjeldatud tegevusega oli Narva rindel kaitsvate väeosade asetus 8. veebruariks kujunenud nelja järgmisse kaitselõiku (v. skeem „Sõdur“ nr. 43).

Vasknarva—Jõhvi ja Vasknarva—Lohusuu suundi kaitses Balti pataljon, koosseisus 1. jal. komp. — 146 tääki, 1 eskadron — 98 mõõka, 2 klp. komandot — 14 rasket ja kerget kuulip., pommipildujate komando — 4 pommip. ja side komando. Pataljoni kaitsta oli Peipsi põhja rannik Remnikust Vasknarvani ja Narva jõe kaldal Vasknarvast Gorodenkani (28 km).

Pataljoni parem tiib toetus Peipsi järve, mis oli kinnikülmanud, võimaldades ülepääsu ka kergetele suurtükkidele. Rinde ees voolav Narva jõgi Vasknarvast Gorodenkani oli jäävaba, soodustades kaitset rindelt. Verhovski saare kaudu viisid üle jõe 3 silda: kaks jõe paremas ja üks vasakus harus. Sillad ei olnud korras. Kordaseadmise nõudis Balti pataljoni ülema arvates 3—4 tundi. Pataljon võttis rühma suuruste üksustega kuulip. toetusel oma alla Narva jõe läänekaldal asetsevad külad ja Remniku küla Peipsi kaldal. Küladevahelist maa-ala valvati liikuvate jala- ja ratsa piilkondadega. Jaamakülas

asetsevad 1. jal. ja 1. ratsa rühm, olles jõe kaldast 2 km sügavamal seljataga, esinesid ühtlasi pataljoni varuna. Küla ees rindel 4 km ulatusel teisi osi ei olnud. Vastavate abinõude puudumisel pataljoni staabil ei olnud telefoniühendust diviisi staabiga. Sidet peeti ratsakäskjalgadega Kuremäe kaudu. Ratsaside antud olukorras töötas aeglaselt. Seepärast diviisi juhatusel puudus võimalus sündmuste kiireks mõjustamiseks. Pataljoni positsioon vaatluseks ja tulistamiseks oli üldiselt võttes halvem vastase omast, kuna jõe ida kallas suuremalt osalt on kõrgem lääne kaldast. Positsiooni organiseerimisele asuti jaanuari viimastel päevadel. Varjendite puudumisel meeskonna elamiseks oli kaldal asetsevatel küladel talvekuudel otsustav tähtsus meeskonna puhkuseks, eriti kui arvesse võtta puudulikku talvevarustust.

Pataljoni toidustamine ja varustamine kõige tarvilikuga oli raskendatud pika ühendustee tõttu Jõhvi jaamaga (Jaamakülast 48 km), kust pataljon tarvilikku varustust sai.

Kriuši—Vaivara, Kriuši—Auvere suundisid 1. ratsapolgu ülema ritm. G. Jonsoni juhtimisel kaitses väegrupp, mille koosseis kujunes 1. ratsapolgu kaitselõigu toetuseks määratud väeühikutest, kes ka positsioonisoja olukorras jäid 1. ratsapolgu ülema käsutusse. Selle väegrupi moodustasid:

*) Vt. „Sõdur“ nr. 43 s. a.

1. ratsapolk	86 tääki, 314 mõõka, 5 rk, 11 kk.
I/4. polgust	300 (?) tääki, 3 (?) rk, 5 (?) kk.
Kalevlaste Maleva	144 tääki, 3 rk, 12 kk.
Järva Kaitseptlj. 1. rood	80 (?) tääki.
1. jal. polgu 14. rood	100 (?) tääki, 2 kk.
Vene partis. meeskond	103 tääki, 2 rk.
Bibikovi eskadron	54 m.
Ratsa poolpatarei	1 suurtk. 3"
1. suurtk. polgu 3. ptr. rühm	2 suurtk. 77 mm.

Kokku: 813 tääki, 368 mõõka, 18 rk, 30 kk, 3 suurtk.

Väegrupi kaitsta oleva rinde laius Gorodenkast Joalani oli 35 km. Kaitse raskuspunkt kujunes Kriüsi—Mustjõe rajooni, kust viisid lühemad teed Narva-Tallinna raudteele ja maanteele, Narva linna rindelt ja põhja poolt kaitsvate vägede seljataha.

Rindeosa Gorodenkast Uzdmani valvati ratsapiilkondadega. Uzdnas asetses üks ratsarühm. Narva jõe idakaldal olevalid Kriüsi, Pustoi Koneks, Dolgaja Niiva ja mõlemad Žerdjanka külasid kaitsesid roodu suurused jalaväe üksused 1—2 kuulip. ja automaatpüssiga. Külade vahesid valvasid ja sidet pidasid piilkonnad. Mustajõe rajoonis asetsesid kaitseõigu toetuseks olivad 3 kergest suurttükki. Ustje Žerdjanka ja Kulgu vahelist asulateta rindeosa valvas 1. rp. 2. eskadron, hoides ühe rühma alaliselt Piimainina rajoonis, ülesandega silmas pidada Narva-Oudova raudteed Plüssa silla rajoonis. Eskadroni südamik asetses Joalas, kust saatis piilkondi U. Žerdjankas ja S. Žerdjankas asetsvate roodude juurde. Mustjõe külas asetsesid kaks roodu ja vene osad Kriüsi—Auveres suuna varuna. Sügavama varuna esinesid Auveres ja Samokrassis asetsevad 1. rp. 1., 3. ja 4. eskadronid.

Kaitseõigu juhil oli telefoniühendus diviisi staabiga ja roodudega Kriüsis.

Valvet ja kaitset raskendasid metsad, mis poolringina piirasid külasid, ulatudes kohati 100 m ligidusse. See võimaldas vaenlasele ette võtta ootamata kallaletunge.

Kriüsi küla kohal Narva jõel oli sild. Korras ta ei olnud. Erilist vajadust silla järgi külmal ajal ei olnud, kuna jõgi oli kinnikülmanud.

8 km laia rinnet Narva linna ees Joalast Popovkani kaitstes kahest pataljonist koosnev 5. jal. polk, kokku 1013 tääki, 24 mõõka, 13 rk ja 2 kk. Polgul oli vastupanu positsioonil I pataljon, kõvendatud 1. j. polgu 1. rooduga — umbes 100 tääki ja 2 klp. Pataljoni aetas võitlusjärku 3 roodu, neist kaks — kumbki 3 rk toetusel — asetsesid sakslaste poolt ehitatud traataiaga ümbritsetud positsioonil Narva puuvillavabrikust Popovka külan, kuna üks rood 2 klp. asetses tugi-kuna Lilienbachi ms. Rood asetas ühe rühma julgestuspositsioonile Vöderki. Pataljoni varuna asetsesid kaks roodu pataljoni kaitseõigu tiibade taga, misjuures paremal tiival olev rood asetas ühe rühma Kulgule tiivakaitkena ja ühe rühma Narva puusilla valveks.

Polgu varuna asetses II/5. p. Kreenholmis. Jalaväe tegevuse toetuseks olid 1. suurtk. polgu 2. ja 2. suurtk. polgu 2. patarei, 8 kergest kiirlaskjat suurttükki ja 2. kindluse raskesuurt. diviisjoni 1. patarei — 4—6" suurtk. (1877. a.) ja 3. raskepat. rühm, 2—42" suurttükki (1877. a.).

Polgu staabil oli telefoniühendus diviisi staabiga ja naabritega, alluvate pataljonide ja toetuseks antud patareidga. Sakslaste poolt oku-

patsioonil ajal ehitatud traataeda võidi vajaduse korral lasta elektri kõrgepinge vool.

Narvas olev raudteesild oli purustuse tagajärjel liiklemiskõlbmatu, puusild oli juba korda seatud liiklemiseks.

Narvaeelne rindeosa oli tähtsamaid, kuna siit läbi viisid lühemad ja paremad teed sisemaale. Narva vallutamise vastane oleks saanud kätte meie tähtsama toetuspunkti ja sillad Narva jõel. Vastase kätte oleks langenud suur Narva tekstiiltööstus oma tagavaradega ja masinatega. Seepärast siis Narva visa kaitsmine oli meie tähtsamaid ülesandeid 1. div. rindel.

d) Rinnet Popovkast mereni kaitstes 1. jal. polk. Polgus oli kahte pataljoni kuuluvad seitse roodu ja komandot. 2 roodu olid antud 1. r. p. ja 5. j. p. toetuseks. Polgus oli kohal 790 tääki, 34 mõõka, 8 rk ja 11 kk. Toetuseks oli Narva-Jõesuu kaitseliidu rood. Polgu kaitseõigust viisid teed Narva linna rindelt kaitsvate väeosa seljataha.

Polgu vastupanupositsiooni eelserv suundus piki Narva jõe läänekallast Narva-Jõesuuni ja sealt täisnurga all Rossoni jõe mööda Ilkino külani, kokku 23 km. Selle rinde sissevõtmiseks kulusid ära kõik 5 roodu võitlusjärku. Polgu varuna võisid esineda vaid staabi läheduses asetsevad jala- ja ratsaluurajate komandod. Julgestusosadena asetsesid Odrasaare talu rajoonis 1—2 jal. rühma ühe rk ja valveosad Narva jõe idakaldal. Jalaväe toetuseks oli 1. suurtk. polgu 1. patarei, 4 kiirlaskjat kergest suurttükki.

Polgu staabil oli telefoniühendus diviisi staabiga 1. Rp. ja 5. j. p. staabiga ja oma pataljoni ülemaga Venkulas. Narva jõe läänekaldale asulate rajooni oli ehitatud traattõke.

Kaitsetingimused metsarikka maastiku tõttu olid siin õige rasked: lai metsade ja soode riba ulatus vaenlase asetusest Lugajõe kallastelt Narva jõe kallastele, pakkudes vaenlasele soodsaid võimalusi ootamata kallaletungiks. Eriti raskes seisukorras olid Odrasaares asetsevad rühmad, valvameeskonnad Narva jõe idakaldal ja Rossoni jõe kallastel olevad polgu allühikud, kellele mets võimaldas kallaletungi ka seljatangant.

e) Diviisi reserv — II/4. ja komandod, kokku 356 tääki, 42 mõõka, peale selle 175 meest ilma püssideta — 7. veebr. õhtuks paigutati ümber Vaivara—Udria rajooni.

Narva linna garnisoniks olid:

Narva Kaitseliidu pataljon	350 m.
Rakvere Kaitseliidu rood	165 „
Narva komandantuuri rood	100 „
Viru kaitse rood (Viru vabatahtl. rood)	182 „

Kokku: 808 m.

Viru vabatahtlike rood viibis Narvas ajuti-selt. Ta lahkus linnast 14. II ja asus Peipsi

põhjaranniku kaitsele alluvusega Balti ptlj. ülemale, kelle kaitsta oli antud kogu Peipsi põhjarannik Lohusuust alates.

Kokku oli 8. veebr. Narva rindel 247 ohv., 3318 tääki, 563 mõõka, 49 kerget ja 48 rasket

klp., 15 kerget ja 6 rasket suurtükki; peale selle Narva garnisoni 808 meest ja raudtee valve — Virumaa kaitseliitlastest. Rakveres viibis ülemjuhataja reservis I Soome Vabatahtlike (Järgneb.) salk.

Baltimere blokaad a. a. 1854–1855. *)

R. Stokeby.

III. Tallinn valmistub piiramisele.

Tallinna, üldse Soome lahe lõuna randu kindlustati palju vähema huviga, kui selle põhja randu. Siia ei jäänud ühtegi Vene sõjalaeva. Ei ka ühtegi teise Eesti sadamasse. Juulis töid liitlased oma operatsioonibaasi Ojamaalt Naisaarele ja Tallinna kodanikud nägid nüüd iga päev oma saatusemäärajaid Kõrgeremel.

See oli Tallinna ajaloos esimene kord, kus teda ähvardas rünnak mere poolt laevastiku tulle.⁴⁰⁾ Kõik senised rünnakud olid toimunud maapoolt piiramise korras.

Sellise merekülalise vastuvõtuks ei olnud Tallinn küllalt hästi ettevalmistatud, kuigi juba selal võisime linna kindlustamises eritella kolm süsteemi.

Linnust piiravad müürid kõrgete kaitsetornidega ja nende ees veega täidetav vallikraav oli pärit keskajast. Rootsi ajal koondati linnuse kaitseüsteem uutele sõjatehnilistele alustele. Keskaegsete müüride taha ehitati tihe kaitsebastioonide ahelik. Kuid mis mõte oli neil süsteemidel veel nüüd, kui vaenlane oma merekahuritega võis üle 4 km kauguselt purustada linna 1 km² alale koondatud kaitsevahendid. Võis purustada ja mahapõletada linnagi. Tähendab, linna kaitse tuli ümberkorraldada uusimale, kolmandale süsteemile, mille siht oli laevastiku tule eemalhoidmine, viies patareide aheliku merekaldale.⁴¹⁾

Tallinn oli Venes II järgu sõjasadam. Tema kindlustamisega oli alatud juba ammugi. 1825. a. ümber ehitati „piiramiskasarmud“⁴²⁾ (praegune keskvangla) ja mõned bastioonidki merekaldale. Kuid viimased oli jäetud hooletusse. Peale kasarmute, mis isegi oli juba vananenud 18. sajandi süsteem, tuli töö teha uuesti.

21. veebruaril kuulutati Baltimaad sõja- ja 11. märtsil Tallinna piiramisotsuseks. Veebruaril lõpust algas linnas hoogne piiramisele ettevalmistus.⁴³⁾

Selle aja Eesti- ja Baltimaade suuremaist võimukandjaist olgu mainitud Baltimaade kindralkuberner ja Riia linna sõjakuberner kindraladjutant Aleksander Suvorov, kuulsa Vene kindrali Suvorovi pojapoeg. Eestimaa kindralkuberner ja Tallinna komandant k-adjutant v. Berg, balti aadlik. Bergi teeneks tuleb lugeda Tallinna kindlustustööde hoolas juhtimine. Ta oli energiline ja andekas sõdur, administraatorina hoolimata ning valju, ametnikuna võimuahne karjerist.⁴⁴⁾ Eestimaa tsiivikuberneriks oli Järvamaa mõisnik Johann v. Grünwaldt.

Tallinna kohalikest võimudest õieti olenesid

kõik sõjaks ettevalmistused. Vene keskasutised olid organiseerimatud ja võimetud andma juhtnõore. Näiteks, Peterburis kahur-inseneriväe jaoksõnna ülem otsib Tallinna ja Riia kindluste plaane, et juhtida edaspidiseid töid. Ta pöördub osakonna ülema Vassili Vassiljeviči poole. Sel pole plaane. Soovitab pöörata Vassili Semjonoviči poole. Viimane küsitseb oma „lastelt“ Peetrilt, Ivanilt ja Feodorilt. Ei, neil ei ole. Ta mingi Vassili Ivanoviči juurde, temal olevat olnud mingid plaanid. Ka temal ei ole, mingi Vassili Petroviči juurde. Saab siit kaks arusaamatut joonist, vanad, ebaõiged. Mõned bastioonid puuduvad plaanil, teised vale kohale märgitud ja kolmandaid pole jälle Tallinnas kunagi ehitatud. Nii need rannakindluste insenerid arutasid ja istusid Peterburis saalides tühjade laudade taga, kuni septembri kuul keiser lõpetab sellised komisjonitamisega ja saadab mehed koha peale töid juhtima.⁴⁵⁾

*

Tallinnas ehitati tihe patareide ahelik piiramiskasarmuist mööda merekallast ja sadamamuule kuni Suhkrumäe alla. Kuid Kopli poolsaar ja Pirita jõesuu jäid täiesti kindlustamata.⁴⁶⁾ Üldse oli Tallinnas seatud lahinguvõime 18 ja enam naelalisi kahureid⁴⁷⁾ 160 tk., 39 liikuvat laffetti ja mõned ujuvad patareid.

Tallinn kindlusena jäi siiski nõrgemaks teistest. Nii oli kahureid Viiburis 220, Suomenlin-

⁴⁰⁾ 1808. ja 1809. a. Soome vallutamise puhul oli Inglise laevastik ka blokeeritud Soome lahte ja ta operatsioonibaasiks oli siis samuti Naisaar. Kuid siis ei olnud inglastel Soome lahe lõuna rannadel vallutamissihte. — Baltimere- maade kindral-kuberner akt (= Bkka) nr. 18 — V 1854. a. lt 105—117. Riigi Keskarhiivis (= RK). Ametnik Hoeppeneri ettekanne 13. X 1854. a. Eestimaa tsiivikubernerile liitlaste Naisaare kasutamise kohta.

⁴¹⁾ Maailmasõja päevil loodi Tallinnale ajalooliselt juba neljas kaitseüsteem Kakumäe, Naissaare ja Aegna kindlustamise näol.

⁴²⁾ Dr. O. v. Grünwaldt, Vier Söhne eines Hauses. Leipzig, 1900, I ja II (= Grünwaldt) 14. III 54. Sellest tsiteerin Eestimaa tsiivikuberner (1841—1856) J. v. Grünwaldti Krimmi sõjaaegset päevaraamatut.

⁴³⁾ Grünwaldt, 14. III 54.

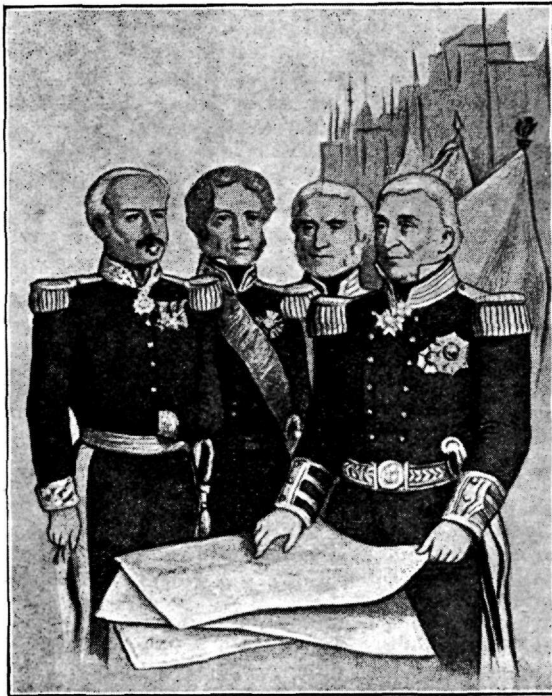
⁴⁴⁾ M. Borodkin, Voina, lk. 247. — 6. XII 54 määrati Berg Soome vägede ülemjuhatajaks, kus läks varsti noorsoomlastega tülli.

⁴⁵⁾ V. D. Krenke, lk. 8 j.j.

⁴⁶⁾ Bkka, Generaljnõi plan Reveljsk. kreposti i primorskij batarei... 1854. a. Nr. 936.

⁴⁷⁾ Selal tähistas kahuri kaliibrit kuuli ras-

*) Vt. „Sõdur“ nr. 43 s. a.

Liitlaste laevastiku juhte — paremalt esimene aseadmiral Napier — inglise laevastiku juhataja, ja vasakult teine aseadmiral Parcevale-Dechen — prantsuse laevastiku juhataja.

nas ja Helsingis 565, Kroonlinnas koguni 1484 tk.⁴⁸⁾

Ühes rannapatareide ehitamisega käis hoogne kindlustamistö linn müüridel, tornidel ja rootsiaegseil bastioonel, et osutada neilt viimast vastupanu linna piiramisel.

Linna Viru, Karja, Harju, Nunne, Suure- ja Väike-Ranna väravaile ehitati sisse väikesed jalgvärvad ja löödi üle rauaga. Värava esised sillad kraavidel lõhuti maha ja ehitati uued, ratastel liikuvad, mida võimalik tarvilisel puhul linna sisse vedada.⁴⁹⁾ Majapööningud puhastati põlevast materjalist ja laed kaeti iivi korruga. Nii püüti kõigiti vältida tuleohtu. Loodi laiendatud tuletõrje komando, et võimalik mitmel pool korruga tekkivat tuld kustutada. Komando ülemaks määrati erukindral Focht.⁵⁰⁾

*

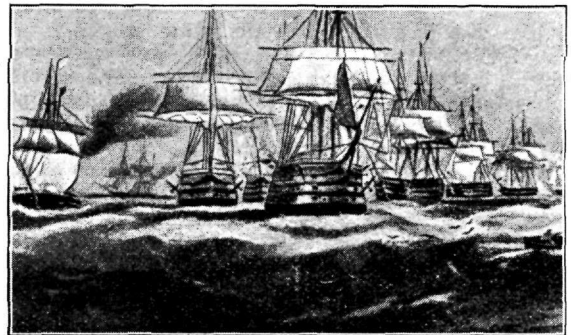
Krimmi sõja eelõhtuks oli Tallinn ammugi väljapaisunud oma keskaegseist linnuse müüridest. Linnas elas ümber 25.500 inimese⁵¹⁾ ja ta ulatus kaugele Narva, Tartu ja Pärnu maanteed suundades.

Juba XVI sajandist peale asus üks selline kehvikute alevik „piiramiskasarmute“ Rannavärava ja Kalaranna vahelisel umbes 35 ha suurusel maa-alal niinimetatud „Reperbahn“. S. o. vana-saksa keele sõna ja tähendas köievabrikut või köiekuuri. Kuna selle aguli elanikud tegelesid kalastusega ja vähemtähtsa kodukäsitööga, nagu võrgu- ja köievalmistamisega, siis „Reperbahn“ andis aegamööda nime-tuse kogu alevikule. Seal oli ümber 200 ehitus-

krundi, üle 100 majapidamise ühes viljapuu-aedadega.⁵²⁾

Märtsi esimesed päevad vedab komandant Berg Peterburis arutades keisriga Tallinna ja Eestimaa kaitse küsimust. 8. märtsil jõuab ta Tallinna laialiste volituste ja instruksioonidega. Kohe algab põhjalik linna kaitse korraldamine.⁵³⁾

Kindlustustööde läbiviimiseks osutus „Reperbahn“ tüliks ees. Ka pommitamise korral oleksid need sadakond puuhütikest langenud otse-selt tuleroaks ja loonud linnakaitsjale halva defekti. Nii siis puhtstrateegilisel otstarbel määras linna komandant Berg selle alevi hooned ja aiad lammutamisele. Varandused pidi ärahinnatama ja väli puhtaks veetama. Linnale olid sealsed inimesed aga mitmeti kasulikud, ei raad ega tsiviilkuberner nõustunud suurema aleviku lammutamisega. Kui komandant ikkagi oma otsuse juurde jäi, viisid linna tsiviilvõimude daamid asja keisriproua kaudu keisri ette. Viimane aga keeldus segamast komandandi korraldustesse. Pealegi olevat tema ise käskinud seda ette võtta. Seega oli aguli saatus kõige kõrgemalt poolt otsustatud. 18., 19., 20. ja 22. märtsil lammutatigi „Reperbahn“ alevik, kogusummas 105 elamuga, ja talupoegade abiga veeti ehituskruvid puhtaks. Elanikud otsisid peavarju ja leiba mujalt. Daamide Peterburi missionist oli ainult niipalju kasu, et keiser saadab oma tiivadjutandi šuvaloviga kahjusaanule 10.000 rubla hõbedat väljajagamiseks.⁵⁴⁾

Inglise laevastiku ümmuine Baltimerre.

kus. Nii oli 12, 18, 24, 30, 36, 60, 68 naela, 1, 2, 3 ja 5 puudalisi kahureid. V. D. Krenke, lk. 180, 181.

⁴⁸⁾ V. D. Krenke, lk. 66, 180, 181, 212.

⁴⁹⁾ Bkka, Očetn. čert. po voor. Rev. krep. Nr. 972, 1854. a.

⁵⁰⁾ Tallinna raeprotokoll 1854. a. lk. 154, 155, 171—173 ja 232. Tallinna linna arhiiv (= TILA).

⁵¹⁾ Tallinna linna statistiline aastaraamat 1931. a., lk. 12 (Demograafia).

⁵²⁾ TILA, Berechnung des zu den abgebrochenen Häusern der Reperbahn... 15. XI 1856.

⁵³⁾ Bkka Nr. A 18-I. Sisemin. pol. depart. kiri. 6. III 54 Nr. 39. kindralkubernerile.

⁵⁴⁾ Grünewaldt, 15. III 54 ja Bkka Nr. A 18-I, salajane, E(estimaa) tsiviilkub. kiri 7. IV 54 Nr. 236 kindralkubernerile.

Vaade Toompealt — Pattkulli trepilt merele. Mere ääres paistavad Vana-Batarei kasarmud (praegune Keskvangla). Tagafoonil näha inglise laevastik — Naissaare juures. Esiplaanil kindral Berg (vasakult neljas sõjaväelane) oma staabiga. Paremalt tusedam meeskodanik on linnabürger maaler Hippius.

Ka sadama rajoonis lammutati mõned, isegi kahekordsed majad ja vundamentidele asusid kahurid. „Reperbahni“ aguli lammutades haarab komandant Bergi mingi hävitamismaania. Ta laseb isegi kõik eeslinna majad hinnata, et tarvilisel puhul asuda nende lammutamisele.⁵⁵⁾

Kuna märtsi esimesel poolel teed veel head olid, veeti linna igasugu varustust, vilja, liha, heinu, õli, puid j.n.e.

*

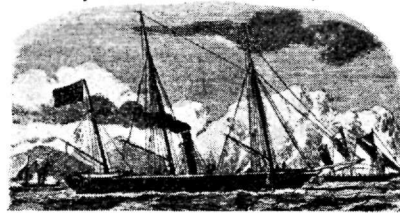
Polnud kuigi kindel jätta kubermangu kui ka linna ametiasutusi vaenlase tule alla. Pidi leitama nende evakueerimiseks mõni teine, vaenlasele vähem kättesaadav keskus. Narva, Paldiski, Haapsalu asusid samuti mere ääres. Rannast mitte kaugel on ka Rakvere. Jäi ainus sisemaa linn — Paide.

9. märtsil tehakse keisri evakueerimise käsk raele teatavaks ja linnas algab päris paaniline väljakolimine Paidesse. Kohtuministeeriumi asedirektor Aleksander Jevreinov on isiklikult kohale sõitnud evakueerimist juhatama. Raehärra J. Gonsior sõidab Paide vastavaid ruume hankima ja kolme päeva jooksul on Paide üle viidud ülem-maakohus, rae kohtuosakond, laegas, vanemad arhiivid j. m. ühes 7 raehärra ning vastavate kantselei ametnikega.⁵⁶⁾ Tsiiviilkuberner evakueerib Paide kubermangu valitsuse ja oma kantselei vanemad arhiivid ühes ametnikega. Uuemad arhiivid mahutab Toompea lossi võlvialustesse ja keldritesse. Kantseleisse jäävad ainult jooksvad asjad. Perekondadega ametnikud võisid kohe linnast lahkuda mujale oma sugulaste juurde.⁵⁷⁾

Juba veebruari lõpul soovib resideeriv bürgermeister Fr. v. Bunge perekondadega elgnikel, kes pommitamist kardavad, kohe linnast lahkuda, kuni teed veel head on ja asuda mitte lähemale 30 versta Tallinnale.⁵⁸⁾ 15. märtsil suleti kõik koolid ja lapsed saadeti vanemate juurde. Kantonistide pataljoni 700 kasvandikku,

s. o. sõdurite laste riiklik sunnikasvatuasutus evakueeriti Rapla kihelkonna küladesse ja kasarmud võeti sõjaväele.⁵⁹⁾

Ametiasutiste kolimise pühhoos hakkas ka kodanikesse ja massiliselt pageti Tallinnast, kaasa viies võimalikult rohkem oma varandust. Siirduti teistesse linnadesse, peamiselt Paide, siis maale mõisadesse ja küladesse, kus keegi peavarju lootis leidvat.⁶⁰⁾

Inglise suurtükkipaat.

Võib kujutella seda ehitamist, lammutamist, kolimist, vedamist, minemist ja tulemist, mis nägid Tallinna kodanikud 1854. a. märtsi ja aprilli kuudel. Eraisikute askeldusse löid kaasa Eestimaale ja Tallinna siirduvad Vene sõjaväed oma varustuse ja vooridega. Ja kõik see tuli peamiselt sellest, et Vene riik ei saanud jalgu alla oma Baltimere laevastikule, ei osa-

⁵⁵⁾ Ibidem Nr. 18-II lt. 84.

⁵⁶⁾ TILA. Raeprot. lk. 192 j.j. 221. 54. a.

⁵⁷⁾ Grünewaldt, 17. III 54. a.

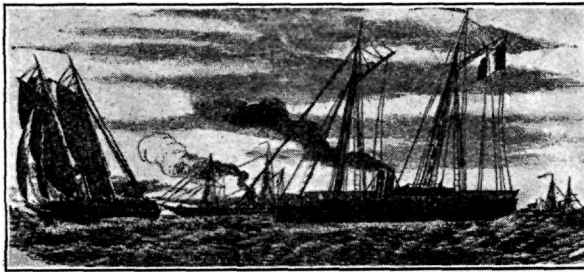
⁵⁸⁾ TILA. Raeprot. lk. 154, 155. 54. a.

⁵⁹⁾ Bkka. Nr. 18-I. E. tsiiviilkub. kiri 7. IV 54 nr. 2365 kindralkubernerile.

⁶⁰⁾ Maa-aadel mõisades lubas põgenike toetada vastuvõtuga niipalju, kui nende ruumid lubavad. — TILA. Raeprot. lk. 154, 155. 54. a.

nud täita neid ajaloolisi ülesandeid, mis said temale kohustavaks Baltikumi annekteerimisega.

Poolteise kuu jooksul oli Paide tallinlastele, nagu muhameedlastele Mekka. Suurema osa põgenike esimene sihtkoht oli Paide. Kuid palju see isegi oma arenemiselt kängu jääv linn mahutada suutis? Paides oli kõigest 112 maja, ainult üksikud kahekordsed, enamasti puust ja õlgkatus polnud haruldus. Elanike tal omal oli 1900 hinge. Häda sunnil tehti tast ajutiselt siiski kubermangu teine pealinn ja Paide ajaloos on see tema aulehekülj.

Prantsuse suurtükipaat.

Juba märtsi lõpul kaebab kuberner, et Paide on asutiste ja inimestega täistuubitud, on muutunud asüülik. Hädakorral lubab sinna saata veel oma laeka ja kroonu-palati, kuid

muud asutised peab paigutama maale mõisadesse. Kubermangu ringkonnavalitsus viidi Kodila mõisa, ehitusteede osakond — Sakku. Tarbekorral ähvardab Sakku viia ka oma jooksu kantselei.⁶¹⁾ Viimane ajas veel Toompeal asju kui sadulas. Laual käis paberite täitmine ja laua kõrval asetsesid tühjad kastid pakkimiseks. All ootas 5—6 ametnikust valvepost ja 4 alati sõiduvalmis hobust. Esimese pommi linna langedes oleks kantselei pandud hobustele ja sõit alanud Lagedi—Kurna—Saku suunas.⁶²⁾

Postkontor kolis 3. aprillil Farenholzi ja postijaam Bellingshauseni suvilasse Pärnu maantee ääres Lutheri vabriku kohal. Apteek kolis koguni Ravila mõisa.⁶³⁾

Vanglad tühjendati sõjaväe jaoks. Lühiajastajad vabastati ja määrati tuletõrje komandoesse, pikaaja-istujad viidi üle Rakvere vanglasse.⁶⁴⁾ Samuti sõjaväe jaoks remonteeriti ammu tühjalt seisnud suhkruvabriku hooned. Ka paljudesse eramajadesse mahutati sõdurid. Nii elas kodanikest pooltühi, kuid sõjavägedega täidetud Tallinn kuni sõjalõpuni.

⁶¹⁾ Bkka. Nr. 18-I. E. tsiviilkub. kiri 26. III 54. a. kindralkubernerile.

⁶²⁾ Grünewaldt, 17. III 54. a.

⁶³⁾ Bkka. Nr. 18-I. E. tsiviilkubeneri kirjad 26. III ja 7. IV 54. a. kindralkubernerile.

⁶⁴⁾ Grünewaldt, 14. IV 54. a.

Moodsa sõjalaevastiku koostamise alused. *)

Vaadeldes küsimust, millised laevatüübid peavad kuuluma sõjalaevastiku koosseisu, tuleb hoiduda ühekülgisusest, mis võib meid viia soovimatule sihile. Oli aeg, mil arvati, et allveelaev on ületanud soomuslaeva ja lennuk ületanud üldse kõik lahingulaevad. Kuid meie näeme, et vaatamata allveelaevadele ja lennukitele nii soomuskui teised sõjalaevad ikka veel püsivad oma kohadel. Ei ole raske hävitada kaubalaeva, mille kiirus tavaliselt ei ületa 10 sõlme; kiirele ja heade kaitserelvadega varustatud sõjalaevale on aga raskem pääseda ligi.

Jutlandi lahingu eelõhtul 12 saksa allveelaeva valvasid inglise sadamaid, et rünnata suuri lahingulaevu nende väljumisel sadamaist, kuid ühelgi neist ei õnnestunud oma ülesannet täita. Samuti peale Jutlandi lahingu mitte ükski suurlaev, välja arvatud mõned torpeedolaevad, ei saanud kannatada allveepaatide rünnakuist. Peale selle on teada mitmed juhtumid, kus moodsad drednaudid on saanud pihta torpeedolaengu, kuid siiski ei vajunud põhja. Sama tuli ette ka Jutlandi lahingus, kus inglise drednaut „Marlborough” peale torpeedo tabamust kaldus küll 7 kraadi võrra küljele, kuid vähendatud 17-sõlmelise kiiruse juures jäi rindele edasi ja jätkas osavõttu lahingust.

Sama, mis ülal mainiti allveelaevadest, räägiti omal ajal ka torpeedopaatidest. Nende ilmumise nähti ette kadu soomuslaevadele. Vene torpeedopaatide kuulsate tegevuse järele Mustamerele vene-türgi sõja ajal Lääne-Euroopa eriteadlased ennustasid, et tulevikus kahuritel ja soomusel sõjalaevastikus ei olevat üldse enam mingisugust tähtsust. Loodeti suurt kokkuhoidu sõjalaevastiku ehitamisel, kuna torpeedopaat võrreldes soomuslaevaga läheb maksuma üsna tühise summa. Kuid vaatamata kõigile ennustustele torpeedopaat ei tõrjunud välja sõjalaevastikust soomuslaeva, kuna leiti vahendid, millega torpeedopaadi tegevust suuremal või vähemal määral takistada suudeti. Ka Jutlandi lahingus, vaatamata mõlemate poolte torpeedopaatide ennastsalgavale tegevusele, lõpusõna ütlesid suured lahingulaevad. Seepärast ei või kunagi kõiki lootusi panna vaid mõnele uuele laevatüübile: — pole pealetungi ilma vastukaaluta.

Kui on leiutatud uus relv, siis püütakse leiutada ka teine relv, mis oma võimetega esimese relva trumpab üle. Nii leiutati torpeedopaatide vastu võitlemiseks n.n. kontrtorpeedolaev ja erilised torpeedopaatide vastased kahurid; viimased on vähema kaliibriga, kuid kiirlaskjad, et tõrjuda tagasi torpeedopaatide pealetungi.

Vastavalt torpeedopaatidele on ka allveelaevadele leitud vastukaal. Nende vastu võitlemiseks

*) Kokkuvõtte läti mer.-kapt. T. Spade artiklist „Militarais Apskatsis” nr. 1 — 1933.

on palju ja väga mitmekesiseid relvi. Allveelaevad tehniliselt ei ole võimelised blokeerima sellel määral vaenlase baasi, et suure kiirusega sõjalaevad ei suudaks väljuda merele; ka vastase kiir-kaubalaevu ei suuda nad edukalt hävitada. Samuti allveelaev ei suuda lahtisel merel kaitsta oma transportlaevade karavani vaenlase kergete sõjalaevade pealetungi vastu. Seega allveelaevastik üksi ei suuda kindlustada riigile meriteede vabadust. Seda nägime ka Maailmasõjas, kus sõja lõpul sakslastel oli suurepärane allveelaevastik, kuid mere üle valitsesid ikkagi suured inglise drednaudid.

Siin ei tohi aga unustada, et ka drednaudid üksi ei suuda kaitsta kätte võidetud seisukohti. Neile on vaja abijõude ja need abijõud koosnevad väga mitmeist laevatüüpidest.

Kuidas kujuneb välja moodsa sõjalaeva tüüp? Tavaliselt moodne laev tekib järgmiselt: mõni riik ehitab omale moodsa sõjalaeva; naaberriik kaalub selle laeva lahingomadusi ja hakkab omale ehitama suuremat ja tugevamat laeva, millel on suuremakaliibrilised kahurid, kiirem käik, tugevam soomus jne. Seda nähes esimene riik ei jää mitte teisest maha ja ehitab veel suurema laeva. Seega tekib n.n. relvastumise võistlus merel, mis peatub vaid rahaliste võimaluste piiril. Sest suured lahingulaevad on väga kallid. Näiteks inglise uuemad drednaudid „Nelson” ja „Rodney” maksavad kumbigi üle 7.500.000 sterlingnaela, kusjuures üksnes kahurid ja lasketornid maksavad 3.000.000 naela.

Kumbagi laeva aastane ülespidamine läheb maksma 430.000 naela. Oleks mõtetu nii kalleid laevu saata vähemtähtsate ülesannete täitmisele, mida palju edukamalt võivad sooritada vähemad ja odavamad sõjalaevad.

Sõjalaevastiku koostamisel tuleb pidada silmas kahte põhiideed, mis määravad merejõudude tegevuse: jõud ja julgestus. Jõud on see mass, mis lahinguväljal vastasele surub peale meie oma tahte. Merilahingus selle tahte peal-surumine kõige selgelt avaldub vastase põhjalaskmises, kuna vaid siis vabanevad käed tegevuse jätkamiseks. Merilahing ei ole mitte siht, vaid abinõu eesmärgile jõudmiseks, milleks osutub merede üle valitsemine ja sellest sõltuvad tulemused. Julgestus on see, mis kindlustab jõudude tegevuse. Et saavutada julgestust, on tarvis teada vastase kavatsusi, tema liikumist, jõudude koosseisu. Sarnase julgestuse massile (sõjalaevastikule) tagavad abilaevad. Need laevad peale selle peavad tagama massile liikumisvabaduse, et vaenlase allveelaevad ei takistaks massi tema tähtsamate ülesannete sooritamisel. Seega sõjalaevastik peab koosnema: 1) massist, mis koosneb liinilaevadest, lahingristlejatest, mis teotsevad tihedas koostöös allveelaevade ja lennukitega, kuna ka need omavad suure löögijõu, ja 2) abilaevadest, mis peavad tagama massile tegevusvabaduse. Siia kuuluvad: kerged ristlejad, torpeedopaadid, lennukite emalaevad, allveelaevad ja teised kerged laevad.

E. T.

14. üleriikliku karskuspüha puhul.

„Sõdurile“ kirjutanud E. Kubjas, Eesti Karskusliidu sekretär.

Alkoholi tarvitatakse tema joovastava mõju pärast. Alkoholiga luuakse meeleolu, kõrvaldatakse hingest tülpimust ja tüdimust. See kõik on inimlik ja arusaadav ning meil pole mingit põhjust kellelegi etteheiteid teha ainult sellepärast, et ta püüab omale paremat meeleolu luua, argipäeva hallusest kõrgemale tõusta.

Kuid lähem tutvumine alkoholi liigse tarvitamise tagajärgedega näitab meile masendava hulga fakte, mis kõnelevad kohutavast hävitustööst rahva keskel. Alkoholi tagajärgede all kannatavad ihu ja hing, vaimlised, kõlblised ja materjalsed väärtused, üksikisik, perekond, rahvas ja riik. See paneb tõsiselt mõtlema. Me näeme seega, et ühelt poolt alkohol võib anda inimesele teatavat unustust ja tõsta meeleolu, kuid teisest küljest me ühtlasi õpime teda tundma kui ühiskondlikku hävitustegurit. Siin näib peituvat vastolu.

Tõepoolest. Inimese tarve, kalduvus

ennast igapäevsusest välja tõsta on täiesti loomulik ja terve nähe. Seda saavutada võib samuti loomulikult, kuid enamasti seda tehakse kunstlikult, alkoholiga. Selle viimase „tjutõstmise“ vahendi tarvitamist soodustab traditsioon, kerge kättesaadavus ja kiire mõjumine. Tervel inimesel on, eriti praegusel ajal, rohkesti võimalusi rahuldada oma tarvet meeleolu tõstmiseks ka loomulikult. Selleks pakub võimalusi töö, sport, mängud, kino, teater, kirjandus, raadio, loodus, usuelu ja tuhat muud asja. Õieti jääb alkoholi nauding loomikkude vahendite kõrval kaugele taha oma rahuldandva mõjuga. Tähtis on siin murda joomatraditsioone. Juba see tooks olukorda suure paranemise. Tuleks silmas pidada ka seda asjaolu, et tarvidus meelelahutuseks, tülpimuse tunne ja igavus ilmuvad ikka teatavate perioodide järele ja seda üle elades saabub jälle iseenesest parem meele-

olu. Inimese hing „lainetab“, olles kord laineharjal, kord selle põhjas. Igal inimesel on needained eripikkused ja erikõrgused. Asjaolu, et alkohol inimese meeleolu tõstmise tarvet teataval määral rahuldab ja et ta on nii kergesti kättesaadav, ongi põhjuseks miks teda ühiskonnast nii raske on kõrvaldada. Siia juurde tuleb veel see, et inimese nõrkust on asunud kasutama ka äriline kasupüüdlikkus. Suureks takistuseks on veel teadmatus, eelarvamused ja traditsioonid. Alkohol on nende poolt ümbritsetud aupaistega ja tõstetud seltskondliku heakombe pjedestaalile. Alkoholist saab vabaneda ainult süstemaatilise võitluse teel tema vastu, kusjuures esikohale tuleb asetada kasvatus ja olude ümberkorraldus.

Rahva kaitseorganisatsioonilt nõutakse alalist valmisolekut ja täit teovõimet oma ülesanneteks. Kaitseorganisatsiooni liige ei või nõrgestada oma võimeid alkoholiga. Katsed sõjaväega välismaal on näidanud, et alkoholi mittetarvitajad väeosad avaldavad marssidel ja manöövritel suuremat võimet väsimusele ja pingutusele vastupanemiseks kui need väeosad, kes nautinud alkoholi. Pingutavas töös aitab alkohol alati keha ja vaimu väsimust suurendada, sest me teame, et alkohol füsioloogiliselt mõjub ainult lühikest aega pärast sissevõtmist ergutavalt, millele aga kohe järgneb pidev langus. Saksa kindral-ülemarst Leitenstorfer ütleb oma teoses „Sõjaväelise treeningu füsioloogiline ja praktiline alus“: „Alkoholi ergutav mõju kaob ruttu ja on

ka otsekohe kahtlane, kuna sellele alati järgneb paraliseeriv järelmõju... Armees, kes sugugi ei tarvita alkoholi, on, mis puutub kindlusse, vastupidavusse ja kõlblisse väärtusse, tublim niisugusest, kes vabal määral alkoholi naudib...“

Meie kaitsevääst käivad läbi kõik terved, elujõulised noored meeskodanikud. Pärast saavad neist perekonnaisad. Ei ole seepärast mitte ükskõik meie rahva tulevikuks, missugused harjumused nad kaitsevääst kaasa saavad. Juhtkonnal lasub suur vastutus. Andku ta siin head eeskujus. Oleks ülekohtus öelda, et meie kaitsevääst oleks, ses suhtes lugu halb, kuid olgem otsekohesed — ideaalne pole olukord ka kaugeleki mitte. See on arusaadav, sest ka kaitseväägi koosneb ju inimestest, inimlike kude kalduvuste ja harjumustega. Ei tohi lootagi, et seal saaks üle öö alkoholi suhtes teha täiskäänakut alkoholile seljapööramise mõttes. Selleks me liiga hästi tunne me traditsioone ja harjumuste suurt jõudu. Kuid kui me neile vastu seame esiteks teadmise, mis ütleb, et alkohol väga suurel määral kahjustab rahva kaitsevõimeid ja teiseks isamaa armastuse, mis annab jõudu tegudeks, siis sellega on tee kätte näidatud ka meie kaitsevääst täielikuks vabanemiseks alkoholist. Isamaa altarile tuleb ohverdada isiklik mõnu, mugav kombetäitmine ja kütkestav traditsioon. Seltskondliku „tujutõstmise“ ja „meeleülenduse“ küsimus laseb ennast ka teisiti lahendada.

Kaitsevääst elu.

V. O. K. avaballilt.

Avaball ohvitseride keskkogu kasiinos tänava kujunes kõigi ootuste vastaselt väga rohkeosavõtuliseks, elavaks ja meeleolurikkaks. Silmatorkav oli nooruse silmnähtav ülekaal. Ballid on jälle kujunenud huvikeskuseks meie kaitsevääst juhtkonna peres, seepärast luban enesele siin kriipsutada alla mõnda ebaseadlikkust ja esineda sooviga nendest vabanemiseks.

Balli alguks on kujunenud meie oludes kell 2200, mis on küllalt hiline tund selleks, et pidule tulejate kodused asjad seniks jõuaksid seisundini, et tulla õigeaks ajaks kohale. Samuti on see ka juba aeg, millest

hilisemat alguks mõelda ja määrata nagu ei sobiks. Tõeline balli algus aga on juhatuse poolt alati akadeemilise veerandtunni võrra veel edasi nihutatud. Ball algab harilikult kõige kõrgema astmelise külalise päralt jõudmisega. Mõnikord on kõrgealaliseks külaliseks härra Riigivanem, teinekord Kaitseminister. On loomulik ja endast mõistetav heast toonist olenevalt, et teised piduvõõrad peaksid olema juba enne kohal. Kuid seekord, kus Kaitseminister tuli kell 2215, oli enamik pidulisi alles tulemata. See on lubamatu väärtus — balli korraldaja keskkogu juhatuse on piinlikus seisukorras, samuti ka

aukjalaline. See on distsipliini ja hea tooni puudumise tunnuseks. Sarnane komme peaks kaduma. Ohvitseril kui keskkogu liikmel, seega pidu peremehel, ei kõlba milgi tingimisel hiljaks jääda; kui ei jõua õigeaks ajaks, siis on parem jääda tulemata. Hilinemisega tulek on haavav juhatusetele kui balli korraldajale, samuti auvõõrale kui ka teistele pidulistele. Ohvitseride kogude juhatused peaksid seda enda liikmetele selgitama ja südamele panema. Kuna kutsutud külalistele peaksid seda selgitama need, kes neid kutsuvad. Jääb see aga mõjutuks, siis on keskkogu juhatus kohustatud siin kategoorilisi samme astuma enda ettevõtte hea nime ja teiste piduvõõraste huvides.

Kõik pidulised ballile on kutsutud juhatusete poolt, seega tema külalised. Kui kedagi kutsutakse kuskile perekonda võõrusele, siis kutsutu endast mõistetav kohustus on majja astudes kõigepealt ülesleida pererahvas ja neile tere öelda. Kasiinos ballidel ja ka muudel juhtudel peremehena võtab külalisi mälestustahvlite saalis vastu keskkogu juhatusete esimees või tema asetäitjana mõni juhatusete liige. Neile peaksid siis loomulikult kutsutud ka tere ütleva ja kaasatoodud piduvõõraid esitama. Kuid enamikul juhtudel meil seda ei tehta, tungitakse omapead pidu ruumi mööda piduperemehes, ehk jälle viis mane on sunnitud sisseastujatele ise tee peale ette astuma ja sundima end tervitama. See on väga halb nähe, mille võõrutamiseks peaksid ohvitseride kogud samme astuma oma liikmete ja nende külaliste juures. Samal ajal aga ka pidulised ise ei peaks jääma seisma vastuvõtu ruumi, et mitte sundida uusi tulejaid endid tervitama ja et neid mitte viia eksitusse selles — keda teretama just peab, keda mitte, sest kõigi teretamine esitamiseks läheks raskeks ja seda ei saaks nõuda.

Balli alul ei taha meeleolu kuidagi tõusta pidu kohaseks. Esimesteks tantsudeks astuvad välja ainult üksikud paarid, kuna enamik nurgast pealt vaatab. Eriti silmatorkav on see avaldus juures — tantsivad ainult kas juhatusete liikmed või selleks määratud 2—3 paari.

Normaalne on, et avaldus tantsib kaasa kõrgem pidukülaline. Need üksikud paarid on siis nagu soolo tantsijaiks. Sarnast asja ei tohiks lubada. Vähemalt ohvitserid peaksid enda au kohuseks pidama avaldusiga viimseni välja astuma ja kohe muusika algades. Hiljem kui kavas järgnevad vähem tantsitavad tantsud, on õredus põrandal lubatav. Sageli on juhatusete liikmel ja vane-

Vabadussõja mälestussammas Hallistes.

Pühapäeval avati Hallistes Vabadussõja langenute mälestuse jäädvustamiseks mälestussammas. Mälestussammas on tehtud kodumaa graniidist ja kujutab endast ligi 5 meetri kõrgust obeliski. Obeliski alusel on pühendus ja 48 langenu nimed. Valmistatud on monument kujur Martin Saks'a poolt ja läks maksma 2700 kr.

matel kaitseväelastel tulnud koguni kurjaga sundida nooremaid ohvitseri tantsupõrandale minema esimesteks tantsudeks. Sellele väärnähte tuleks lõpp teha.

Balli elavuse ja huvitavuse mõttes on mujal paremas seltskonnas endast mõistetavaks kombeks ja peaks ka meil maksvusele pääsma, et kogu õhtut ei istuta ja ei tantsita kas ühe ja sama või ainult enda laudkonna daamidega. Tuleks endale reeglilik võtta tantsida võimalikult paljudega, kusjuures ei tarvitse tantsida terveid lugusid otsast lõpuni, vaid jatkuks isegi ühest ringist iga daamiga. On ju neid vanemaid härrasid, kes ei tantsi või peavad seda piirama, aga nende aastailt nooremad daamid ja eriti tütreid on ikkagi ballile tulnud, et ka tantsida. Iga ohvitser on keskkogu balli peremehes ja tema kohus on silmaspidada, et ükski balli külalistist igavust ei tunneks. Selle läbi ohvitser-

kond ise pääseb ka seltskonnale lähemale. On olnud õigustatud etteheiteid, eriti välja maalasilt, kes teistes olukordades viibinud, et ohvitserkond kui piduperemee hoiab enda kutsutud ballikülalisist eemal, laseb neil igavust tunda ja võibolla isegi piinlikkust. Meie ohvitser peaks end kõrgemalt hindama ja enda aukohuseks pidama esineda väerika piduperemehena.

Lõpuks tahaksin juhtida tähelepanu ühele asjale. Kasiinos tuba, kus asuvad langenute mälestustahvlid, on au ruum ja sellisena peab teda kohtlema. Kuid see unustatakse.

Ta on kujunenud suitsetamise ruumiks, kus tuhatooside puudumisel suitsu- ja tikuotsad visatakse lillepottidesse, aknaile ja põrandale. Keskkogu juhatus on vist sellele kõgude tähelepanu juhtinud, kuid asjatult. Tuleks seda uuesti südameile panna.

Piduline.

*

Avaldame lootusega, et mõni lugejaist katsuks selgitada põhjalikumalt, milles peituvad meil noorema ohvitserkonna liialt suure tagasihoidlikkuse põhjused seltskondlikus läbikäimises. Toim.

Lahksamme SMÜ suhtes.

Hiljuti seisib ühe soliidse ohvitseridekogu üldkoosoleku päevakorras punkt — Sõjaväe Majanduse Ühisuse liikmeks astumine. Küsimuse arutamisele asudes anti kompetentsete isikute poolt põhjalikke ja asjalikke selgitusi ühisuse eesmärkidest, tema praegusest ärilisest seisukorrast ja liikmeks astumisega tema toetamise tähtsusest. Mängus oli 60 krooni ja sellele maksva põhikirja järele lisa vastutus, mis kokku kujundaks äri täielikul pankrotti jäämisel väga väikese summa. Kuid kartus äri pankrotti jäämisest praegu, kus ta raskemad ajad on üle elanud ja 12 aasta jooksul järjekindlat tõusu tendentsi on näidanud, ei ole põhjendatud. Kapitali suuremine aga on vajalik olenevalt ühisuse ülesannete laienemisest. Ühisus on hargnenud ühest peakauplusest kuueks kaupluseks; veel käesoleval aastal avatakse juurde kaks kauplust. Kuu aega tagasi seati sisse rätsepa ja kingsepa töökojad. Raskendavalt on mõjunud ühisuse tegevusele kaitsevaelaskonna majandusliku seisukorra halvenemine tasude tunduva kärpimise järel, mis on sundinud ühisust müüma tarvitajaskonnale krediidi peale senisest palju suuremal määral. Ühisuse juhatus on pööranud läinud kevadel kaitseministri poole palvega — võimaldada temale soodsaprotsendilist laenu kaitseministeeriumi laenukapitalist, mis on määratud kaitsevaelaste majanduslikku olukorda parandavate ettevõtete toetuseks. Küsimus on jõudmas lõpulahendusele. Kokkuvõttes — nõudmised majandusühisuselt kaitsevaelaskonna huvides on märksa suurenenud, kapitali kasv aga piiratud, seepärast oleks ohvitseridekogude kui enda liikmete heaolu taotlevate koondiste moraalseks kohustusks ühisust jõudumööda toetada. Käesoleval juhul oli kõne võrdlemisi väikesest summast, mis õieti oleks rohkem moraalne tunnustamine ettevõttele kui aineiline toetus. Pealegi on põhikiri parandamisel, kus lisa vastutus langeks ära ja jääks kohustavaks ainult ühe osa, see on 20 krooni vastutus.

Kuid ettepanekule osutus juba koosoleku juhataja isikus nii kindel ja kõrvale kaldumata vastuseis, et tema jaatava otsuse kartusel viimase ja hukkamõistetava trumbi välja mängis — laskis koosolekult lahkuda ligi pooltel osavõtjatel ja siis kvoorum puudusel koosoleku lõpetas. See oli üks soliidne ja lugupeetav vanem ohvitser.

Juhtunust peab järeldama, et kaitsevaelaskonna majandusliku omaabi korraldamise mõte asjaosaliste eneste algatusel ja kaasabil pole veel täielikult läbi löönud. Temale on vastuseisemisi ja vastutöötamisi. Tema pole veel kujunenud kaitsevaelaskonna ühismeelse heakskiidu osaliseks. See nähe pole ainum. Temale seltsib hulga peale teisi.

Teine markantne juhtum: vanem kaitsevaelane on olnud ühisuse liige, sealt välja astunud mõne aasta eest ja ka ärist eemale tahtnud jääda. Kuid elu on teda tagasi sundinud ühisuse ettevõtete kasutajaks. Temale on vastu tulnud kaupade krediidi peale andmisega, olgugi et põhikiri seda ei luba. Sellele nõudmisele vaadati läbi sõrmede, sest ühisus loeb enda kohuseks tulla vastu kõigile kaitsevaelastele, hoolimata sellest, kas keegi liige on või ei ole. Kui sel liikmel nüüd arve ületas kõik võimalikkuse piirid, mis läks ühisusele raskeks ning juhatus oli sunnitud temale tasumist meelde tuletama, siis see lugupeetud härra vihastas ja asus tallama rada enda ukse ees asuvast ühisuse nägusast ja soliidsest kauplusest mööda venelase putkasse.

Ja kolmas juhtum. Ühisus laiendas hiljuti enda töökodasid, palkas head meistrid ja kalkuleeris töö ja materjali hinnad, mis odavuselt üldse mõeldavad korraliku töö ja heade tööliste päevakohaste palkade juures. Kuid leidis ohvitser, kes võttis rätsepa töökoja hinnad ja läks nendega juudi rätsepa juurde kauplema, kas see ei õmbleks temale odavamalt. Loomulik, et juut nõustus õmblema sama hinnaga, sest tema vana äri võib teatud aja ka veel odavamalt või isegi mõne tellimise täita koguni tasuta. Kuid miks ta ei teinud seda seni, kus polnud ühisuse töökoda võistlemas? Ja kas ka juudi töökoda endiselt odavamalt õmbleb või venelane krediidile müüb, kui ühisuse töökoda ja kauplused enda ukseid on sunnitud sulgema, sest ohvitser loeb endale kohasemaks enda ettevõtetest mööda käia. Ühisuse töökojad ei saa võidu joosta juudi äridega, kus tehakse laagritoidid, kasutatakse alaväärtuslikku materjali ja ekspluateeritakse töölisi.

Neid nähteid tuleb ohvitserkonna suhtes kurbadeks lugeda, sest nad näitavad, et ohvitseride korporatsioon, mis peaks olema üks kindlamaist ja üksmeelsemaist, leidub veel elemente,

Tagavaraväe ohvitseride elust.

Narva kaitseväejuhid olid koos.

Tagavaraväe ohvitseride Narva sektsioon korraldas 21. skp. õhtul Narva garnisoni ohv. kasiinos piduliku omavahelise koosviibimise, kuhu külalistena olid kutsutud 1. jal.rüg. tegevväe ohvitserid eesotsas garnisoni ülema kolonel Pulk'iga. Üldse oli kokkutulnud üle 100 ohvitseri, kes koosviibimisel lähemalt tutvusid teineteisega, vahetasid mõtteid tänapäeva sündmuste ja tuleviku töö kohta ning elustasid ühiseid mälestusi.

Koosviibimise hea kordaminek tuleb panema peamiselt kolonel Pulk'i arvele, kes juhi osavusega on suutnud lühikese ajaga liita mitmesuguste maailmavaadetega ja huvidega inimesi üheks perek. Koosviibimise tege-lik korraldamine lasus peamiselt sektsiooni

juhatuse: major Maasiku, kapten Kabanovi, kapten Tamme ja ltn. Dultzi ning 1. jal.rüg. ohv. kogu esimehe major Simsoni ja majavanema ltn. Aaviku õlgadel.

Meie sektsiooni tagavaraväe ohvitserid jagunevad kahte suurte ossa: ühed, kes ohvitseriks saanud Maailmasõja ajal, siis läbiteinud Vabadussõja ja hiljem läinud reservi; teised, kes omandanud reservohvitseri kutse aspirantidena. Esimesed on enamjaolt hallpaised sõjakogemustega härrad, teised aga — noormehed täis tuld ja energiat. Puutudes sageli kokku üksteisega ja oma rügemendi tegevväe ohvitseridega ühistel õppustel ja vabal ajal, Narva sektsiooni tagavaraväe ohvitserid ja tegevväe ohvitserid on muutunud ühiseks perek! — s.

kes rahuliku südamega lubavad endale kahtlasi kõrvalhüppeid. Ja kõik see sünnib samal ajal, kui paljud teised kutsealad, nagu raudteelased, politseinikud jne. on enda liikmete majanduslike huvide eest võitlemisel üksmeelseiks organisatsiooniks kujunenud, kellel on igal alal ja igalpool kõigilt liikmeilt eranditult kasutatavad suure eduga töötavad majanduslikud ettevõtted. Sama pilti näeme teiste riikide kaitsevägedes; kindlad andmed on Läti ja Belgia sõjaväe majandusühisustest ja nende ettevõtetest. Peab küll märkima, et võrreldes äsja loetletud organisatsioonidega, keda subsideeritakse valitsustelt oht- ralt, vähemalt alul, asume meie võrratult hal- vemas seisukorras. Sõjaväe majandusühisuse kui kaitsevälaskonna majanduslikku omaabi korral- dava organi õigustatud subsideerimisel kaheldak- se vahest ehk tõsisema aluseta.

Meie kaitsevälaskonna majanduslik olukord on aga raskem kui kuskil mujal. Need asjaolud peaksid sundima kaitsevälaskonda endid täielikule üksmeelele, et ise enda veeringutega kujundada kapitali, mis oleks võimne võimaldama majandus- likkude tarvete kõige soodsamat rahuldamist. Majanduslik olukord on raske, tema paranda- mine nõuab kõige pealt asjaosaliste ühist kindla- meelset võitlust. Iga üksiku ülejooks võitlusrin- delt vastasleeri nõrgestab teda.

Arcturus.

*

Teatavasti on SMÜ peale muu üheks suu- remaks eesmärgiks oma liikmete heaolu eest hoolitsemine. Oleks soovitatav, kui SMÜ hakkaks seda jõudumööda teostama, esialgu kas või su- vekodude avamisega paariks kuuks meie suve- kuurortidesse — Pärnusse, Narva-Jõesuho jne. Siin võiks võtta ette midagi isegi ühiselt Vaba- riigi ohvitseride ja üleajateenijate keskkogude, tagavaraväeohvitseride keskkokkole, taga- dusrivistendade ühingu keskjuhatusena. On ju need juhatused oma liikmete kaudu võrdlemisi

lähedas kontaktis ja siin võiks teha õige palju ära ühisel jõul ja nõul.

Parajahinnalised suvekodudelt pakutavad elamistingimused võimaldaksid nii vanule veteraa- nidele kui nooremale kaitseväe juhtkonnale ko- sutavama puhkeaja möödasaatmist meie elava- mais kuurortides. Eriti vajavad niisugust puh- keaega need juhid, kellele teenistuskohad on provintsis või koguni külas. See tänuväärne et- tevõte omakorda lähendaks ning koondaks liik- meid oma organisatsioonidesse ja ka SMÜ tege- vuse ümber.

Toimet us.

Rootsi riik asetab mälestussamba Narva lahinguväljale.

Hiljuti viibis 3 päeva Narvas Rootsi hoov- konna pastor Paul Nilsson, kes ka Narvas viibi- mise ajal tutvus Narva lahinguväljaga, kus 20. nov. 1700. a. Karl XII 7000 mehega purustas umbes 40.000 mehe suuruse Vene tsaari armee. Hoovkonna pastor P. Nilsson imestas väga selle üle, et Rootsi kuningriik on unustusse jätnud kuulsa Narva lahinguvälja, kuhu seni pole veel püstitatud mälestusmärki, kuigi seda lahingu- välja olid juba vaatlemas käinud läinud aastal Rootsi kroonprints Gustav Adolf ja enne seda Rootsi kindralstaabi ülem. Selle lahinguvälja vaatlusel sõnas auväärt pastorihärra nende rida- de kirjutaja juuresolekul: „Siin on isegi viibinud kroonprints... Imestan väga, et sel kuulsal la- hinguväljal puudub mälestusmärk. Siia peaks kerkima ajakohane mälestusmärk! Selle eest hoolitsen mina!“ Selle järele tegi pastor vastava märkuse taskuraamatusse.

Nüüd, 26. oktoobril, on saabunud Narva pas- tor Paul Nilssonilt Stokholmist kiri, millest näha, et härra pastor on jäänud oma kindla sõna juurde ja et ta pole unustanud oma lubaduse täidevi- mist. Ta kirjutab, et eeltööd Narva lahingu-

väljale mälestusmärgi loomiseks on käimas. Vajalik summa mälestussamba valmistamiseks kogutakse korjanduse teel ja arvatavasti, kui eriliisi takistusi ette ei tule, siis uus mälestussamba Narva lahinguväljale avatakse juba eeloleval aastal. Uue mälestussamba avamine kujuneb igatahes Narvale tähtsaks sündmuseks, sest pidulikule mälestussamba avamisele sõidab ka kuningakoja või valitsuse esindaja rohkearvulise külaliste perega.

Uue mälestussamba avamine Narva lahinguväljale seisab ka tihedalt ühenduses Narva külastajate arvuga, eriti Rootsi turistidega, kes iseäranis huvitatud kohtadest, mis seoses Rootsi ajaloo suursündmustega. Narva lahingu tagajärjed näitavad seda, et Ida-Euroopa sõjaasjandus oli alistanud Lääne-Euroopa omale enese-

tunde kohutava langusega, mis pärast see lahinguplats kuulubki maailma kõige tähtsamate hulka. Selle mälestussamba piduliku avamise läbi saabki vana kuulus Narva lahinguväljale terve maailmale teatavaks tehtud ja peale seda ei ole enam kahtlust, et tuhandeid inimesi voolab Narva koku, et oma silmaga seda kuulsat paika näha.

Lõpuks tähendame veel siinjuures seda, et Narva lahing tähendas Karl XII võidukäigu algust idas. Kaasaegne imestav maailm kuulis küll teateid sellest, kuid ei suutnud taibata, mis oli tõelikult sündinud. Tollele ajajärgule, kus oldi köidetud kindlate kaitsevormide ja paindumatu joontaktika süsteemiga, oli Narva lahingukäik mõistatuseks. Isegi temast osavõtjad ise ei suutnud aru saada selle tähtsusest.

Th. Altro.

Sõjatehnika alalt.

Detonatsioon ja selle kõrvaldamine sisemise põlemisega kõrgesurve mootorites.

Kv. lendur-ltn. A. Kriisk.

Sageli ratsanik oma hobust puudulikult toites arstib teda ainult kannustega ja imestab siis — mis loomal küll viga, et ta sugugi ei vea. Pole siis imestada lenduri tundeid, kes lendaab lennukil, mille kõrge kompressiooniastmega mootorit toidetakse küttaeinaga, mis ei kannata töötingimusi kõrgetes temperatuurides. Ebaõige küttaeine ja õhu segu kõrge surve ja temperatuuri all enneaegselt süttides tekitab paratamatult mootoris defekte.

Detonatsioon — nähtus, mis omane peaaegu kõigile vedelatele küttaeinetele, avaldub järgmises: süüdatakse küttaeine ja õhu segu, mis varem kokku surutud ja mille temperatuur lähedane isesüttimisele. Põlemine esialgu laieneb normaalselt, surudes enese ees kokku süütamata segu. Sattudes järjest suurema surve alla, tõuseb süütamata gaaside temperatuur ning ületades teatud temperatuuri, mille juures gaaside molekulid lagunevad — plahvatab, detoneerub. Detoneerunud segu tekitab järsku ja võimsaid lööke silindrite seintele ja kolvide põhjadele, sünnitades mõnikord kuuldav iseloomulikku klopimist mootoris. Isesüttinud segu omakord surub normaalselt põleva segu kokku ja tõstab selle ning silindrite seinte ja kolvide temperatuuri. Sarnaste nähtuste kordumisel plahvatuskambrite ja süüteküünalde temperatuur tõuseb, tekitades enneaegseid süütamisi — vastulööke kolvi põhjale. Mootori töö muutub karedamaks ja võimsus langeb.

Eeltoodust näeme selgesti, et detonatsioon koos kõrgete temperatuuridega põhjustab mootori enneaegset laostumist.

Detonatsiooni suurus ja mõjuvõimsus on olemas momendist, mil tekkis isesüttimine. Mida lähemal eelsüüte momendile on detonatsiooni moment, seda purustavam on see mootori osadele.

Siia juurde lisame veel segu põlemise kiiruse, mida suurem see — seda teravamad detonatsiooni avaldused ja vastupidi.

Detonatsiooni suurust mõjustavad veel: silindri pea kuju, imemise keerisvoolud, mootori tiirlemise kiirus ja peaaesjalikult plahvatuskambrite temperatuur. Mida kõrgem temperatuur siin on, seda kergemini tekivad detonatsiooni nähtused.

Vaese segu juures silindris jääb kasutamata õhk; rikka segu juures — küttaeine. Kummalgi juhul peaks põlemine teostuma aeglasemalt põlemise protsessist mitteosavõtivate gaaside tõttu. Samuti peaks ka põlemise temperatuur sel juhul püsima madalam, kui keemiliselt õige segu juures. Sellest järeldame: detonatsioon käesoleval juhul peaks ilmema kas suurema survevahekorra juures või vastupidi — detonatsiooni saame vältida, juhtides silindrisse inertse gaasi, mis ei soodusta segu põlemist.

Kõik bensiinid kujutavad enesest süsivesinikkude segu ja nad jagunevad järgmistesse gruppidesse (vaata tabel I): Parafiinid, aromaatilised ühendused, nafteenid ja olefiinid. Katsete varal on tehtud kindlaks, et aromaatilised ühendused lagunevad raskemini kui parafiinide grupi esitajad. Mida rohkem küttaaines parafiine, seda kergemini ta kaldub detoneerumisele. Katsetest on selgunud, et igasugu bensiinides detonatsiooni kergus on proportsionaalne parafiinide grupi süsivesinikkude % -le.

Professor Ricardo omal ajal arvas, et piir, milleni konstruktorid võivad tõsta kompressiooniastet mootorites, ei ületa 7:1. Mootori konstruktsiooni peab samal ajal mitmekordselt kõvendama, kusjuures vastavalt suureneb mootori poolt neelatav energia, mis kulub hõõrumisele ja suurtele soojuse kaotustele.

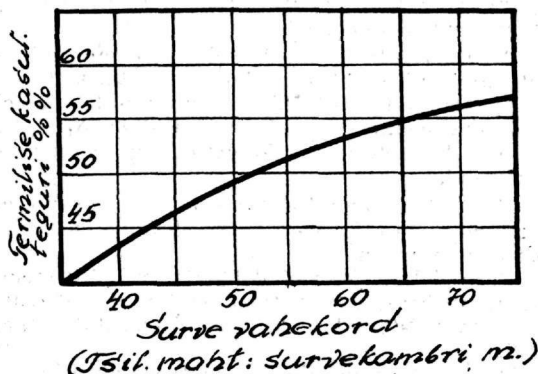
Kontrollides seda graafiliselt näeme tõesti, et mootori termiline kasulikkuse tegur ühe astme võrra survet tõstes (7:1—8:1) suureneb ainult 2—3% võrra (v. tabel II).

Tabel I.

Nimetus	Keemiline vormel	Erikaal	Soojusvõime	Tarviline õhuhulk ühe osa ärapõletamiseks
Paraafiinid				
Heksaan	C_6H_{14}	0,670	11 500	15,2
Hektaan	C_7H_{16}	0,688	11 370	15,1
Oktaan	C_8H_{18}	0,704		15,05
Nonaan	C_9H_{20}	0,710		15,0
Dekaan	$C_{10}H_{22}$	0,757		15,0
Aromaatilised ühendused				
Bensool	C_6H_6	0,884	9 500 - 11 038	13,2
Toluool	$C_6H_5CH_3$	0,870	11 222	13,4
Ksülool	$C_6H_4(CH_3)_2$	0,866		13,6
Nafteenid				
Heksaahdrobensool	C_6H_{12}	0,780		14,7
Heksaahdrotoluool		0,770		14,7
Heksaahdroksülool				14,7
Olefiinid				
Etüleen	C_2H_4	0,756		
Detsüleen		0,760		
Piiritused				
Alkohol	C_2H_5OH	0,794	5 875 - 5 940	8,05
Metüülpiiritus	CH_3OH	0,796	5 300	6,44
Peale selle				
Eeter	$(C_2H_5)_2O$	0,719	8 920	11,14
Atsetoon	CH_3COCH_3	0,798	6 720	
Atsetüleen			12 200	13,2

(Professor Ricardo eksis survevahekorra piiriga. Nüüd ehitatakse mootoreid kompressiooniastmega 12:1.) Oma väitest väljamines prof. Ricardo võttis aluseks toluooli, mis detonatsiooni tundemärkideta kannatab survet 7,8:1, et võrrelda temaga teiste kütteenete kompressioonikindlust. See meetod on praegugi kasutatav.

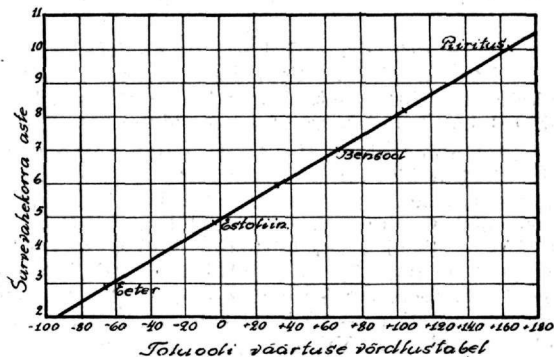
Tabel II.

Toluooli kompressioonikindluse võrdlustabelil prof. Ricardo võttis aluseks bensiini, millel kõige vähem aromaatilisi ühendusi (v. tab. IV), sellepärast on ka mõne kütteenaine kompressioonikindlus negatiivne (v. tab. III).

Võrreldes bensiinide gruppe näeme, et paraafiinide grupi esitajad detoneeruvad seda kergemini, mida suurem on nende erikaal. Aromaatilistel ühendustel on see omadus vastupidine: mida

Tabel III.

suurem on nende erikaal, seda suurem nende surveväärtus. Bensiin E (v. tab. IV) sisaldab aromaatilisi ühendusi kuid detoneerub siiski varem, tabelis esimesel kohal asuvast bensiinist, millel peaaegu puuduvad aromaatilised ühendused.

Ühte võime eelnimetatust lugeda välja — pole midagi ekslikumat kui määrata bensiini väärtust tema erikaalu järgi.

Aromaatiliste ühenduste lisamisega tõstame kütteenaine väärtust; paraafiinide lisamisega aga langetame. Järelikult võime teha igasuguseid segusid ja teades nende koosseisu võime ligikaudu hinnata nende survekindlust.

Meie sajandil on bensiin levinuim kütteenaine sisemise põlemisega mootorite jaoks.

Igasugused bensiinid sisaldavad isesuguse arvu aromaatilisi ühendusi. Kasutades mingit bensiini sorti, peame teadma selle „toluooli väärtust“,

Tabel IV.

Nimetused	Erikaal 15° C juures	Ligikaudne koosseisu % kaalu järgi			Maksimaalne lubatud sur- vevahetord	Toluool- väärtus %/0/0 v. tab. III	Keemise t°
		Para- fiinid	Arom. ühend.	Naftee- nid			
Bensiin ilma aromaatiliste ühendusteta	0,718	63,0	1,7	35,0	4,85	0,0	
Bensiin A	0,782	26,0	39,0	35,0	6,00	38,0	
" B	0,723	62,0	14,9	23,0	5,70	28,0	
" C	0,727	61,0	8,5	30,0	5,25	13,5	
" D	0,760	38,0	11,6	47,0	5,35	16,5	
" E	0,719	68,0	11,3	20,0	4,70	5,0	
" F	0,704	80,0	4,3	15,2	5,05	6,5	
" G	0,750	—	7,5	—	4,55	10,0	
" H	0,767	10,0	4,8	85,0	5,90	35,0	
Rasked kütteained							
Rasked arom. ühend. . .	0,8 5	—	71,5	—	6,5	55,0	
Lambi õli	0,813	—	—	—	4,20	22,0	
Parafiinid							
Heksaan (80%/0)	0,685	77,0	—	—	—	—	40°—88° C
Hektaan (94%/0)	0,691	100,0	0,2	—	3,75	37,0	98°—98°
Arom. ühendused							
Bensool (puhas)	0,884	min	98,0	min	6,9	67,0	80°—80°
Toluool (99%/0)	0,870	—	99,0	—	>7,00	100,0	110°—110°
Ksülool (91%/0)	0,862	5,0	91,0	4,0	>7,00	85,0	84°—143°
Nafteenid							
Tsükloheksaan (93%/0) . .	0,786	—	4,6	93,0	5,9	35,0	80,8°—81°
Heksahtoluool (80%/0)	0,780	—	10,6	78,0	5,8	31,5	95,5°—101,2°
Heksahtoksülool (60%/0)	0,744	—	—	60,0	4,9	1,5	103°—123°
Piiritused							
Alkohol (98%/0)	0,798	—	—	—	9,50	>66	78°
Metüülpiiritus	0,829	—	—	—	5,2	—	—
Atsetoon	0,798	—	—	—	>7,0	>72,0	56°
Eeter	0,735	—	—	—	2,95	64,0	35°

s. t. missugust survevahetorda kannatab see või teine bensiin välja. Soovides kõrgema surveväärtusega kütteainet, lisame bensiinile tarvilisel määral kas bensooli või teisi antidetonaatoreid.

Need ained oleks: 1) Jood — selle aine lisamine tõstab kütteaine surveväärtust, sest joodi osakesed lagunedes neelavad liigset soojust (550—600 C juures). 2) Ksüliidiin $C_6H_3NH_2$. $(CH_3)_2$ — lisades 2% kütteaine hulka, et tõsta 5:1—6:1 peale. 3) Tsükloheksaan (C_6H_{12}) — 80%+20% bensooli külmab — 45°C. 4) Tetraetüül tina (C_2H_5) — 10 liitri bensiini hulka 8 cm³ antidetonaatorit. Viimane pole aga lennumootorile kasulik, sest „sööv“ metalle (klapid, küünlaelektroodid) ja on väga mürgine (väljalaskegaasid).

Maailmas on õieti kaks orientatsiooni antidetonaatorite kasutamisel. Ameeriklased kasutavad antidetonaatoreid väikestes doosides — inglased, sakslased, tshehhid ja kõik nende mootoreid kasutajad riigid — bensooli.

Detonatsiooni küsimusest võiksime mööduda, kasutades madala kompressioonistmega mootoreid <6,3:1. Sõjatarveteks kasutatavaid mootoreid on aga võimatu ehitada madalasurvealisteks, väljudes just konstruktiivsetest kaalutlustest, sest mootor peab olema kerge ja võimas suurte kõrgustel. Tõstejõud, tõusukiirus, lagi ja horisontaalne lennukiirus igasugustel kõrgustel on kõik olenevad just mootori võimsusest. See lennuk järelikult on väärtuslikum, mille mootor võimsam. Arvestades eelnimetatud asjaolusid,

meie ei saa loobuda kõrge komp.-astmega mootoritest.

Kui meie niisuguses mootoris kasutame ebasobivat kütteainet, siis:

1) Mootor ei anna meile täit võimsust kas detonatsiooni ehk selle vältimise tõttu (detonatsiooni saab vältida hilistatud süütemomendi ja ümberreguleeritud karburaatori abil).

2) Mootor töötab ruttu läbi, sest juba nõrgad detonatsiooni avaldused rikuvad mootorit.

3) Detonatsiooniinõuetuste vältimiseks ei tohi kasutada mootori täit võimsust ja lennuki maksimumalset kiirust, vastasel korral oleme mootori hävitajad.

Mootori nominaalse võimsuse suurenemisega, survevahetorda ja kütteaine ebakõla suureneb ikka enam ja enam.

Eelpool kuulsime, et detonatsiooni vältimiseks segatakse bensiiniga antidetonaatoreid vastavates homeopaatilistes doosides ehk kasutatakse bensooli.

Bensool on põlevaine, mida toodetakse kõrvalainena valgustusgaasi valmistamisel. Bensooli müüakse vaid segus: 82% bensooli + 5% toluooli + 3% ksülooli. Bensool külmub + 4°C ja keeb +80°C juures. Segus toluooliga külmub —7° — 14°C juures. Bensooli peapuuus on tema raskus ja kõrge hind. Piiritusega võrreldes on bensool siiski palju ökonoomsem. Väikestel tiirudel tahmab, suurte tiirudel põleb täielikult ära. Bensooli võib antidetonaatorina kasutada järgmistes proportsioonides (v. tab. V).

Tabel V.

Segu Nr. Nr.	Bensiin	Bensool	Segu erikaal	Külmetuse t C°	Soojuse mahtuvus	Surve suuruse vahék. saadud ekstrapoleer.
1	100 0/0	0 0/0	0,725	—50°	10.450	4,85
2	80 0/0	20 0/0	0,756	—45°	10.252	5,35
3	70 0/0	30 0/0	0,771	—44°	10.153	5,55
4	60 0/0	40 0/0	0,787	—33°	10.054	5,80
5	50 0/0	50 0/0	0,802	—29°	9.955	6,05
6	40 0/0	60 0/0	0,818	—28 ^{1/20} °	9.856	6,30
7	30 0/0	70 0/0	0,834	—20°	9.757	6,55
8	20 0/0	80 0/0	0,849	—15°	9.658	6,77
9	0 0/0	100 0/0	0,880	—5°	9.460	7,0 : 1

Bensooli aset võiks täita meil piiritus. Piiritus ei detoneeru naljalt, — seda seletatakse sellega, et piiritus auramisel neelab rohkem soojust ja plahvatuse temperatuur on madalam; sisaldab palju hapnikku, mis neelab liigset soojust. Kuigi piirituse ja õhu segu temperatuur oleks lähedane detoneerumisele, ei sünni seda, sest aeglaselt põlev piirituse ja õhu segu suudab kergemini kabaneda liigsest soojusest kui kiirelt põlevad bensiniigaasid.

Piirituse termiline kasulikkuse tegur on suurem kui bensoolil. Piiritust võib edukalt kasutada mootorites, millede survet bensool ei kannata välja. Kõigis drosselklapi asendites piiritus nõuab suurt eelsüüte nurka, eriti siis kui segu on vaene. Piiritus on kallis, raske ja nõuab 60% suuremaks puuritud kalibreeritud avasid (karburaator).

Piiritust ja bensooli võrreldes näeme: 1 osa piirituse põlemiseks on vajalik 8,95 osa õhku, bensoolil aga 13,2, seega bensool on ligi 1/3, ökonoomsem piiritusest, aga piiritust on meil küllalt saadaval, kuna bensooli peame ostma kalli välisvaluuta eest.

Oleksime tänulikud eriteadlastele, kui nad leiaksid bensoolile võrdse väärtusega odavana saaduse, milline segatult bensiniiga säilitaks selle kompressioonikindlust tarvilikul kõrgusel. Piiritus rahuldab ainult toluooli väärtuse mõttes, kuna tema ülejäänud omadused teevad teda kõlbmatuks kasutamisel meie kõrgesurve mootoris.

Kõigile raskustele vaatamata, ka meie peame pöörama tõsist tähelepanu kõrge kompressiooniastmega aviomootorite küteteainele, sest nii majanduslikud kui puht sõjalised kaalutlused nõuavad seda tungivalt.

Juriidilised küsimused.

1. Küsimus: Kas ohvitser, kes läkituse ajal kasutab ohvitseridekogu kasiino ruume öökorteriks, on õigustatud saama ametisõidu päevaraha täiel määral, või kuulub päevaraha vähendamisele 50% võrra?

Vastus: Ametisõitude tasu seaduse (RT 30 — 1932) § 16 järgi kuulub ametisõidu päevaraha 50% võrra vähendamisele üksnes juhul, kui ametisõidul viibija kasutas ametisõidu sihtkohas tasuta korterit, mis temale oli antud riigi või omavalitsuse korraldusel. Ruumid ohvitseride kogudele riik annab ohv. k. põhikirjas ettenähtud ülesannete taotlemiseks. Nende ülesannete hulgas ei leidu kohustust varustada ametisõidul viibivat ohvitseri korteriga. Ka ei näe põhikiri ette, et niisugust ülesannet võiks ohv. kogu peale panna. Seda silmaspidades ei saa ohv. kogu poolt ohvitserile korteri andmist lugeda Ametisõitude tasu seaduse mõttes riigi korraldusel korteri andmiseks, kuna ohvitseridele ööbimisruumide andmist ohvitseridekogud korraldavad neile enestele ettenähtud eesmärkide saavutamise huvides, mitte aga ametisõidu kulude vähendamise otstarbel.

Neist kaalutlustest tuleb järeldada, et

ohvitseridekogu ruume öökorteriks kasutamise puhul läkitusel viibiv ohvitser on õigustatud päevaraha saama täiel määral.

2. Küsimus: Kas leitnant aja eest, mil ta üle 2 kuu ajutiselt täidab kompaniülema kohuseid, on õigustatud saama teenistusvanuse tasu?

Vastus jaatav. Riigiteenijate teenistusvanuse tasu seaduse (RT 20 — 1929) § 6 järgi leitnant ei ole õigustatud saama teenistusvanuse tasu aja vältel, mil ta saab palka auaastme järgi. Kaitsevaelaste palgaseadluse (RT 28 — 1932) § 12 järgi ajutine kohustetäitja kolmandast kohustetäitmise kuust alates saab palka mitte auaastme, vaid ametikoha järgi (ühe astme võrra vähem). Seega Riigiti. teenistusvanuse tasu sead. § 6-as sisalduv kitsendav määrus käesoleval juhul ei või tulla kohaldamisele.

3. Küsimus: Kaptan N. oli läkitusel maal vahetpidamata 51 päeva. Sellest ajast viibis ta A asunduses 21 päeva ja B külas 30 päeva. A asetseb B-st 20 kilomeetri kaugusel. Millise liigi järgi on ta õigustatud päevaraha saama?

Vastus: On õigustatud saada kogu läkitusel viibimise aja eest II liigi järgi. Ametisõitude tasu seaduse (RT 30 — 1932) § 14 esimese lõike järgi on läkitus maale peatusega ühel kohal kuni 1 kuuni arvatud II liigi päevarahade alla, peatusega üle 1 kuu, kuid mitte üle 2 kuu — IV liigi alla. Sama §-i eelviimane lõige lahendab ametisõidu liigi äramääramise küsimuse ainult kohaliikide (linn ja alev ühelt poolt, maa teiselt poolt) vaheldumise juhtudeks, jättes lahendamata küsimuse, millisse liiki kuulub ametisõit juhul, kui läkitatu ühes ja samas kohaliigis (näit. maal), kuid mitmes kohas, peatus teatud aja. Seega § 14 eelviimane lõige kui erireegel käesoleva küsimuse lahendamisel ei või tulla kohaldamisele. Kuna aga teisest küljest läkituste puhul ühe kohaliigi piirides (maalt maale) peadus ei näe ette päevarahade maksmist ühe liigi järgi kogu aja eest, siis arvesse võttes eelpooltoodud kaalutlusi, tuleb asuda seisukohale, et küsimuse all oleval juhul tuleb ametisõit arvata II või IV liigi alla — olenevalt peatuse kestusest ühel kohal.

Küsimuse lõplikuks lahendamiseks nõuab veel selgitust, millist piirkonda on mõeldud § 14-as sõna „koha“ all, sest sellest oleneb, millistel asukoha muutmistel läkitatu kuulub üleviimisele IV liigi alt II liigi alla. Sama § ei ole seda piirkonda ära määranud. §§ 13 ja 20 näevad ette, et päevaja paigutusraha maksta tuleb üksnes juhtudel, kui läkitus või paigutus on toimunud vähemalt viie kilomeetri kaugusele. Sellest tuleb järeldada, et selle seaduse mõtte järgi tasude maksmise eeltingimuseks on riigiteenistuses oleva isiku asukoha muutmine vähemalt viie kilomeetri kaugusele. Kohaldades neid paragrahve § 14 tõlgitsemisel, peab tulema järeldusele, et „koha“ all selles §-is on seadusandja mõelnud sõõri, mille raadius on vähemalt 5 kilomeetrit.

Kuna A asetseb B-st kaugelt üle viie kilomeetri, siis küsimuse all oleval juhul kapten N: peatus läkituse ajal k a h e s k o n a s — kumbagis mitte üle 1 kuu. Järelikult kuulub kogu läkituse aeg II liigi alla. (Järgneb.)

Sõjakirjandust.

LÄTI.

„MILITARAIS APSKATS“. Nr. 8.

Kindral J. Buivids: „Juhi tahe“. Juhil peab olema kõikumata tahe ja kindel otsus. Igast olukorrast ta peab leidma väljapääsu. Juhi tahe peab olema vaba tunnete refleksidest. Juht oma võidurõõmus ja rahulduse tundes pärast edukat lahingut ei või unustada julgestuse nõudeid. Juht peab olema vaba rõõmu ja hirmu tundeist. Sõjaajaloost on teada juhtumeid, kus juht hirmu tundes tunnistab ennast lahingu kaotajaks varem, kui tegelikult oleks seda olnud üldise olukorra järgi. Juht on vastutav oma otsuse põhjal antud käskude eest; juht peab süvenema oma alluvate ellu ja nende tundeisse, õppides tundma kõiki võimalusi. Selle selgituseks tuuakse näide ühest Austria armee ülemast, kes 1915. a. septembrikuus tegi ülesandeks ühele paremale korpuse ülemale vastukallaletungi teostada. Viimane kandis ette, et pole võimalik ülesannet täita. Korpuse ülem tagandati ning korpus läks vastukallaletungile teise ülemajuhatusel. Kallaletung nurjus. Kindral J. Priede: „Kuidas kõvendada rahuaegseid traditsioone“. Kol. ltn. A. Kripens: „Läti Üksiku brigaadi tegevus 1919. a. 23. maist kuni augusti keskeni“. — Võitlused enamlaste vastu Latgali rindel ja ümbervormeerimine 1. Kursemi diviisiks. Kindral Auzans: „6. Tukumi küttide pataljoni kallaletung juulikuus lahingutes“. Major Miecislav: „Poola sõjateaduslik ajakirjandus“. — „Przeglad Piechoty“ peatoimetaja eriartikkel, milles on antud ülevaade Poola sõjaajakirjanduse arengu

ja praeguse seisukorra üle. Kol. Roque: „Motoriseerimine moodsates sõjavägedes“ (järg). — Käesolevas artiklis prantsuse kindralstaabi kol. R. selgitab jalaväe-, diviisi-, üldtegevuse ja õhukaitse suurtükiväe osa sõjategevuses ja nende motoriseerimise võimalusi. Kom. kapt. T. Spade: „Rahva kasvatamine sõjaks“. — Jaapani rahva isamaalsus ja ettevalmistus sõjaks. Kol.-ltn. E. Mednis: „Põllumajanduse mobilisatsioon“. — Põllumajanduse poliitikat peab juba rahuajal kohandama riigikaitse huvidele ja ühes sellega välja töötama mobilisatsiooni kava, mis näeks ette, kuidas korraldada: 1) toidumootori tootmist ja tagavarade jaotamist; 2) toidumootori, loomatoidu ja käitiste põllumajanduslike toorainete ettevalmistust ja jaotamist. Selle teostamiseks on tarvis väga hoolsasti arvestada välja kaitseväge, käitiste, transpordi ja teiste asutiste vajadusi ja ühe sellega uurida läti põllumajanduse võimalusi, võttes arvesse võimalikku sõjateatrit. Kui osutub, et võimalused ei suuda rahuldada ettenähtud nõudeid, tuleb aegsasti astuda samme nende võimaluste tõstmiseks. Cand. hist. P. Dreimanis: „Muistsete letgallaste sangarlikud võitlused“. Dr. phil. T. Celms: „Tähelepanu aluseid“ (järg). — Reproduktiooni nähtega on seletatav nn. professionaalne ehk kutse tähelepanu. Pikema aja jooksul, teotsetes ühel ja samal viisil, inimene omandab nii tugeva mälestuse, et hiljem see reproduktseerides suure kindlusega, suunab tähelepanu vajaliku suunda. Nii rätsep, kingsep kui juukselõikaja ja arst j. t. näevad igaüks inimese välimuses erijoont. Kuid siiski peab võtma arvesse, et vaid nende üleelamuste reproduktseerimised võivad soo-

dustada tähelepanu, millised on elatud üle kord tähelepanelikult. Seepärast on tarvilikud harjutused. Ajajooksul inimene jõuab teatud suunas nii kaugele, et ta suudab end silmapilkselt kontsentreerida tähtsamale, kasutades kogu oma teadvuse energiat vajalikus suunas, — ta on nn. spetsialist ehk eriteadlane. Kuid elus on mõnikord tarvilik hoiduda kõrvale tähelepanu äratamisest. Selleks on tarvis hoida kõrvale neist põhjustest, mis võiksid seda panna tegevusse. Põhjusti on kaks: — ergutaja relatiivne intensiivsus ja ergutaja uudsus ja haruldus. Vaikus, aeglased liigutused — on võtted, mida tarvitavad loomad, et mitte äratada intensiivseid ergutusi. Kohanemine ümbruskonnale on võte, millega hoitakse kõrvale teisist põhjustest. Kaitsevõitlused Maailmasõjas mängisid suurt osa.

Kol.-lt. E. Kluge: „Tüübamine ja haaramine.“ — Artiklis selgitatakse nende mõistete vahet. P. Berzins: „Kui palju läti talunik on maksnud oma „nurgakese ja maalapikese“ eest.“ — Ajalooline statistika selle üle, kuipalju läti talunik on maksnud saksa mõisnikele igasuguste maksude näol õiguse eest harida oma maad. (Järgneb.) Kol.-lt. A. Linde: „Kriminaaljälitamise areng, eesmärk ja viisid.“ 2. „Sportlik kasvatus ja selle sõjaline tähtsus.“ Sport karastab inimese keha ja arendab enda üle valitsemise võimet, seepärast on ta tähtis tegur kaitseväge lahingvõimete tõstmiseks. Ohvits. k.-t. Vofls: „Noorsugu ja isamaalsus.“ — Noorsoo kasvatamine isamaa armastuses ja selle osa Vabadussõjas.

Suurtükiväe alal: Kol.-lt. Birkenšteins: „Diviisi suurtükivägi kallaletungi lahingus.“ — Ülesanded kallaletungi ettevalmistusel ja jälitamisel ja d. s. ülema kohustused ebaedu puhul. Kapt. Kalacis: „Mõned moodsad probleemid väljalastikast.“ — Uuemad valemid õhu tiheduse, mürsu traektooria ja lennu aja väljarvestamiseks. Lt. Beikerts: „Graafika tule ülekandmiseks koefitsient „K“ meetodi järgi.“ — Graafika kirjeldus ja kasutamine.

Hobune ja ratsastamine. Vet. arst kol.-lt. Soste: „Hobuse toitmine eriasjaoludes.“ Hobuse toitmise võimalused igasuguse vilja, jahu, õlgede, lehtede, suhkru ja juurviljaga.

Tehnika alal: Kapt. P. Liepins: „Moodsaiste kestvaist kindlustustest.“ — Prantslaste uute kestvate kindlustuste üldine kirjeldus. (Järgneb.) Kapt. Hausmans: „Motomehhaniseeritud sõjavägi ja selle organisatsiooni põhimõtted.“ — Katsetest on selgunud, et iseseisvaks motomehhaniseeritud operatiivüksuseks võib pidada motomehhaniseeritud brigaadi, mis koosneb 3—4 tankide pataljonist ja abiüksustest. Abiüksused on: jalaväe-, suurtükiväe-, lennäväe- ja soomusautode üksused. Seni pole veel lõplikult selgitatud jala- ja suurtükiväe üksuste suurus m.-m. brigaadis. Veovahendid, mis võivad liikuda maastikul, on veel piiratud arvul ja seepärast m.-m. brigaadile võib anda juurde mitte rohkem kui üks jalaväepataljon, aga seda brigaadile kõigi lahingüleannete täitmiseks on vähe. M.-m. brigaadile peaks juurde antama vähemalt kaks jalaväepataljoni. Suurtükiväe küsimuses on arvamisi, et m.-m. brigaadile operatsioonide teostamiseks on tarvis raske suurtükivägi, mille materjalosa ja laskemoona voor asetatakse tank-šassiidele. Üldiselt m.-m. brigaadi tavalised autod (ratastel) ei suuda täita kõiki nõudeid, neid tuleks asendada kolmeteljeliste autodega või tank-šassiidega. Lt. Renculbergs: „Orienteerimisest lennus.“ — Sisu: Lennuväe kaardid. Astronoomiline orienteerimine. Orienteerimine raadio teel. Kv. ins. kapt. Lasmans: „Side taktika.“ (Järgneb.) — Esimeses osas kapt. L. annab lühikese ülevaade side võimaluste ja side vahendite jagunemisest. Teises osas antakse side vahendite omaduste hinnang. Ins. kapt. Pinka: „Upumata laevade ehitusest.“ — Upumata laevade probleemi lahendamise sisseehitatud ujukite abil. Kroonika. Ametlik osa. Sõjakirjandus.

K. K.

Sport kaitseväes.

Ratsavõistlused Tartus.

Tartu linna karika võitis 4. suurtükiväegrupp.

1. oktoobril korraldas Ratsarügement Tartus Lembitu platsil ratsavõistlused, millest osavõtma oli kutsutud ka 3. ja 4. suurtükiväegrupp.

Võistlused kujunesid huvitavaiks, kuna Tartus esimest korda võistlesid omavahel ratsa- ja suurtükiväelased Tartu linna poolt väljapandud karikale. Samuti tuli väljaandmisele esimest korda „Postimehe“ rändkarikas ja 2. diviisi suurtükiväe ohvitseride kogu rändauhind; viimane oli määratud parimale 2. diviisi suurtükiväe ratsanikule.

Võistlused algasid terarelva käsitamisega üleajateenijatele allohvitseridele, millest osa võttis 10 ratsarügemendi üleajateenijat. Võitjaks tuli v. allohv. Ottenson, kuna vanameister velty. Andresson ei pääsenud auhinnale.

Teise võistlusnumbrina oli ohvitseride takistussõit „Postimehe“ rändkarikale, millest osavõtjaid oli 28, nendest 21 ratsarügemendist ja 4. suurtükiväegrupist — 7. See takistussõit oli Tartus uudsus. Siin 73 meetrilisele sirgjoone-

lisele võistlusteele oli asetatud 6 takistust, kusjuures esimese takistuse kõrgus oli 90 cm ja iga järgnev oli eelmisest 5 cm võrra kõrgem.

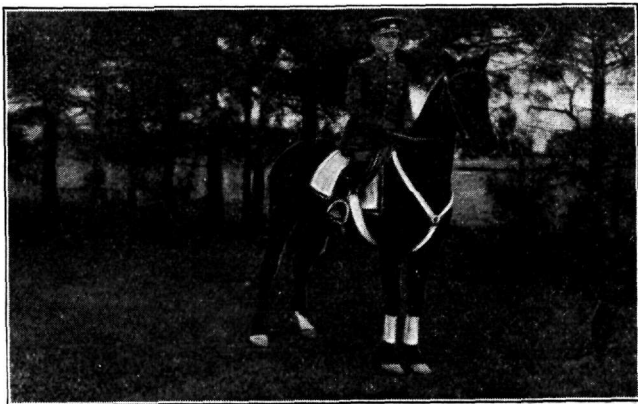
Hindamise aluseks oli hüppepuhtus, kuna takistuste ületamise aega ei arvestatud. Esimest korda ületasid kõik takistused ilma karistuspunktideta 18 võistlejat, seepärast tulid neil kõigil hüpata ümber. Üldse tuli ümber hüpata 4 korda, kusjuures kõigi takistuste kõrgust suurendati iga ümberhüppamise järele 5 cm võrra. Pärast 4-kordset ümberhüppamist võitis 1. ja 2. auhinna leitnant J. E d o r (1. rüg.), kellele anti üle ka „Postimehe“ rändkarikas. 3. kohale tuli leitnant M. S o o t s, kes ühtlasi võitis esimest korda 2. diviisi suurtükiväe ohvitseridekogu rändauhinna.

Jahivõidusõit kujunes huvitavaks: kõik osavõtjad siin võistlesid esimest korda ja tasavägise konkurentsi juures tuli esimeseks n. leitnant A. K a h u (2. rüg.).

Takistusvõistlusest üleajateenijatele allohvitseridele suurtükiväelased osa ei võtnud. Sellel alal tuli võitjaks velty Andresson kuulsal „Hektor'il“ ületades puhtalt 50 takistust.

Galopi võidusõit 1200 meetri peale üleajatee-

nijatele allohvitseridele teostus 2 grupis, sest võidusõidutee oli kitsas ja ei võimaldanud korraga startida kõigil 7 osavõtjal. Esimesele kohale tuli n. allohv. Hansen hobusel „Juulike“ (4. srt. gr.); kuna loodetav võitja v. allohv. Sark hobusel „Jasmiin“ — Ratsarügemendist — teisele kohale suruti.

N.-allohv. R. Hansen hobusel „Juulike“, üleajateenijate galopi võidusõidu võitja.

Võistluste tulipunktiks oli takistussõit Tartu linna karikale, mis oli väljapandud Ratsarügemendi, 3. suurtükiväegrupi ja 4. suurtükiväegrupi vahelise võistluse rändavaks auhinnaaks.

Tartu linna karika takistussõidu statuudi järgi esitab iga võistlevat väeosa 4 ohvitserist koosnev meeskond, kes võistlevad rahvusvaheliste määruste järgi ja kus iga võistleja 2 korda läbi sõidab võistlustee. Võistlustingimused olid võrdlemisi rasked: umbes 450 meetrit pikkusele võistlusteele oli asetatud 12 takistust, millede kõrgus kuni 130 cm ja laius kuni 3 meetrit; tempo oli esimesel voorul 350 m ja teisel 400 m.

Nimetatud karikale võistlesid Ratsarügemendi ja 4. suurtükiväegrupi meeskonnad, kuna 3. suurtükiväegrupp esitatud ei olnud.

Tartu linna karika võitis esimest korda 4. suurtükiväegrupi meeskond. Karikat tuleb võita jäädavaks omandamiseks kaks korda järgimööda, või kolm korda vaheldamisi.

Tartu linna karikavõistluses parima 4. suurtükiväegrupi ratsanikule noorem leitnant H. Varile anti sama grupi ülema auhind ja parima Ratsarügemendi ratsanikule leitnant K. Nordmannile anti Ratsarügemendi ohvitseridekogu hõbekarikas.

Üldse võib võistlusi täiesti kordalainuks lugeda.

Kohtadele tulnud võistlejaid kroonis Ratsarügement väärtuslikkude auhindadega.

Auhinnatavad kohad jagunesid järgmiselt:

I. Terarelva käsitlemine üleajateenijatele allohvitseridele.

1. koht v. allohv. A. Ottenson, hobusel „Ekspert“ — Ratsarügemendist.
2. koht v. allohv. N. Langovitš, hobusel „Nastik“ — Ratsarügemendist.
3. koht v. allohv. H. Sark, hobusel „Belisaar“ — Ratsarügemendist.

II. Takistusvõistlus „Postimehe“ rändkarikale.

1. koht leitnant J. Edor, hobusel „Bartoliin“ — Ratsarügemendist.
2. koht leitnant J. Edor, hobusel „Miira“ — Ratsarügemendist.
3. koht leitnant M. Soots, hobusel „Agamedes“ — 4. suurtükiväegrupist.

III. Jahivõidusõit. D = 2000 m, kaal vaba.

1. koht n. leitn. A. Kahu, hobusel „Kukulind“ — Ratsarügemendist.
2. koht leitnant H. Freimann, hobusel „Luule“ — 4. suurtükiväegrupist.
3. koht leitnant V. Tentson, hobusel „Muraat“ — Ratsarügemendist.

IV. Takistusvõistlus üleajateenijatele allohvitseridele.

1. koht veltv. A. Andresson, hobusel „Hektor“ — Ratsarügemendist.
2. koht v. allohv. J. Viidermann, hobusel „Linder“ — Ratsarügemendist.
3. koht kapral E. Fuks, hobusel „Kungla“ — Ratsarügemendist.

V. Galopivõidusõit üleajateenijatele allohvitseridele. D = 1200 m, kaal vaba.

1. koht n.-allohv. R. Hansen, hobusel „Juulike“ — 4. suurtükiväegrupist.
2. koht v. allohv. H. Sark, hobusel „Jasmiin“ — Ratsarügemendist.
3. koht n. allohv. H. Kalm, hobusel „Boby“ — Ratsarügemendist.

VI. Väeosade vaheline takistusvõistlus Tartu linna karikale.

1. koht — 4. suurtükiväegrupp — 20 karistuspunkti, meeskonna koosseis: leitnant M. Soots, hobusel „Agamedes“; n. leitn. H. Vari, hobusel „Boy“; n. leitn. A. Kübar, hobusel „Kanareika“; leitnant H. Freimann, hobusel „Kane“.

e-n.

Õppekompani katsedel.

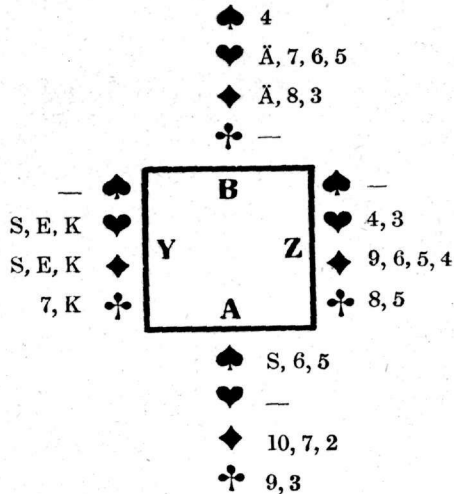
Kapten Saabas: „Rms. Nossov, mis on tunnimees?“

Rms. Nossov: „Herra kaptein, tjunnimiis on, sõõdur, tähjendab sõõdur, kes on tunni otsas, tähjendab tunni peal, rigi vaara ja areteeritute pjojenemise kaitseks, herra kaptein I.“

Bridsh.

Bridshiülesanne nr. 15.

Seekordne ülesanne nõuab head kombineerimisostust. Kaardid on jaotatud järgmiselt:

Pada on trump. A käib välja ja peab võtma veel kõik tihid.

Eelmise ülesande lahendus.

(Kaardid olid jaotatud järgmiselt: A: ärtu Ä, K, E, 9; risti Ä, S, 6, 5, 4. B: pada 7; ärtu 8, 7, 6, 5, 4; ruutu 8; risti E, 2; Y: pada 6, 4, 3, 2; ärtu 3, 2; ruutu 5, 4; risti 3. Z: pada 5; ärtu S, 10; ruutu 6; risti K, 10, 9, 8, 7. Trumbita. A käib välja ja annab ära vaid ühe võtte.)

1. A ärtu-äss, 2, 4, 10.

2. A ärtu-9, 3, 5, sõdur.

Kuidas Z nüüd ka ei mängiks, ikka läheb mäng B kätte. See võtab kõigepealt tihid pada-7 ja ruutu-8-ga, millede peale A viskab ära ärtu kuninga ja emanda. Siis on B-l võimalus võtta kolm ärtutit ja nii ei annagi A—B ära enam ühtegi võtet!

Veeremäng Tallinna garnisonis.

7. ja 8. oktoobril korraldati „Sõdurite kodu“ veeremänguteedel Tallinna Garnisoni veeremänguklubi korraldusel gruppidevahelised võistlused vanahärrade nimelisele rändauhinna. Võistlustest võttis osa 14 veeremängu gruppi, igaüks ühe 8-mehelise meeskonnaga.

Võistlustel tulid kohtadele grupid:

1. 3. div. ohvitserid — 2515 punkti; 2. Krenbalti ametnikud — 2386 p.; 3. Kaitseministeeriumi üleajateenijad — 2322 p.; 4. Komandantuuri üleajateenijad — 2245 p.; 5. Kaitseväge staabi ohvitserid — 2198 p.; 6. Kaitseväge keskhaigemaja — 2087 p.; 7. Riigikontroll — 2086 p.; 8. Pika-laenu pank — 2053 p.; 9. Varustusevalitsuse ohvitserid — 1994 p.; 10. Kaitseväge prokuratuur — 1974 punkti.

Vanahärrade nimelise rändauhinna võitis jäädavalt 3. diviisi ohvitseride grupp, kes seda võitnud 5 korda vaheldamisil.

Võistluste tulemusi tuleb lugeda üldiselt väga headeks; 28 võistlejat saavutasid individuaalselt üle 300 punkti.

Individuaalselt tulid kohtadele:

1. kapten Holtrik — 352 punkti; 2. härra Nõmmof — 346 p.; 3. leitnant Loodla — 338 p.; 4. härra Silberg — 336 p.; 5. härra Mölder — 336 p.; 6. härra Uustalu — 332 p.; 7. kv. am. Hoffmann — 330 p.; 8. kol.-ltn. Schwarz — 330 p.; 9. kol.-ltn. Lepberg — 329 p.; 10. leitnant Rogoškin 329 punkti.

*

Järgmised veeremängu võistlused korraldatakse: — 12. novembril s. a. Kindralmajor Unt'i nimelisele rändauhinna, millest võtavad osa kõik grupid 6-meheliste meeskondadega.

— 3. ja 10. detsembril s. a. sügisesed klassi pokaali lõppvõistlused, millest võtavad osa kõik klubi liikmed.

— 17. detsembril s. a. klubi rändauhinna võistlused.

J. L.

Male.

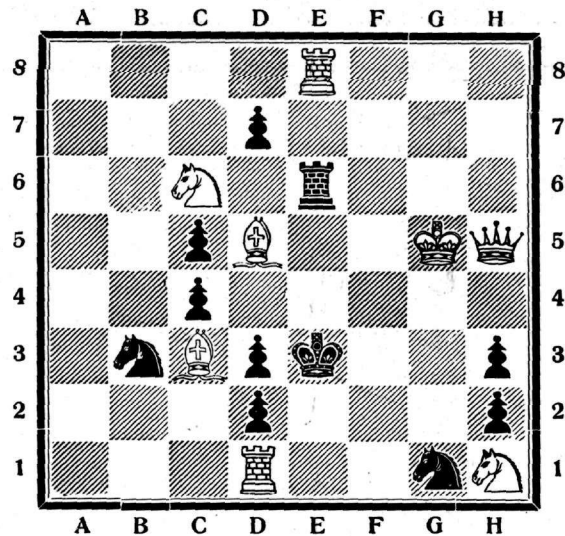
Toimetaja A. Burmeister.

Kirjade aadress: Nõmme, Nurme t. 29.

Ülesanne.

Kokku seadnud dr. E. Palkoska.

Mustad.

Valged.

Valged: Kg5, Lh5, Vd1 ja e8, Oc3 ja d5, Rc6 ja h1.

Mustad: Ke3, Ve6, Rb3 ja g1, Ec4, c5, d2, d3, d7, h2 ja h3.

Valged algavad ja annavad matt kahe käiguga.

Tagavaraväe ohvitserid!

Tellige ja lugege „Sõdurit“.

„SÕDUR“

tagavaraväe-ohvitseride häälekandjana

palub seksioone saata avaldamisele kuuluvad teated ja materjalid vahetult „SÕDURI“ toimetusele Tallinn, Toomkooli 7.

„SÕDURIT“ saab tellida Sõjaväe Majandusühisuse kauplustest ja igast postiasutusest. Värske „Sõdur“ on müügil igas SMÜ kaupluses.

„SÕDUR“ maksab 1. oktoobrist aasta lõpuni 1 kr. 50 senti ja aasta peale 6 krooni.

Ilmusid trükist Kaitsevägede Staabi VI osakonna väljaandel:

Jalaväe relvade materjalosa IV

9 mm püstol-kuulipilduja (PK)

HIND 50 senti.

Traksmann — Lukas — Haber

Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele

HIND 2 kr. 50 s.

Müügil „Sõduri“ toimetuses, Tallinn Toomkooli 7.